

**GAZDASÁGFEJLESZTÉSI TERV
BUDAKE SZI VÁROS
Helyzetelemző munkarész**

2020. december 11.

Vezetői összefoglaló	2
1. Alkalmazott módszertan	4
1.1. Az RSC módszertan alkalmazási területei	4
1.2. Az RSC-módszertan áttekintése.....	4
1.3. Az alkalmazott indikátorok bemutatása	10
2. RSC modell eredményei	17
2.1. Területi szintű eredmények	17
2.2. Település karakter szerinti eredmények	21
3. Részletező elemzések	23
3.1. Főkomponens- és klaszterelemzés	23
3.2. A főkomponenselemzés eredményei.....	23
3.3. A klaszterelemzés eredményei.....	26
3.4. Társadalmi jellemzők.....	30
3.5. Gazdasági jellemzők	37
Következtetések.....	48
Lehetséges stratégiai irányok.....	51
Melléklet.....	52

Vezetői összefoglaló

Jelen dokumentum Budakeszi város Gazdaságfejlesztési Terv I./II. helyzetelemző részfeladatát tartalmazza. Az elemzés célja a város, a COVID-19 járvány és az ennek következtében kialakuló gazdasági változásokat megelőző társadalmi, gazdasági státuszának feltérképezése, a helyi gazdaság versenyképességének országos, megyei és járási viszonyrendszerben történő meghatározása, valamint a település azon gazdasági szereplőinek azonosítása, melyeket a rendkívüli helyzet fokozottan érint.

A 2020 tavaszán kialakult járványügyi helyzet következtében már rendelkezésre állnak adatok a vállalkozásokat, a munkavállalókat, a családokat és ezeken keresztül az egész társadalmat érintő változásokról, melyek egyéni és közösségi szinten is kellő mértékű rugalmasságot kívánnak meg a szereplőktől, rövid és hosszú távon egyaránt. Országszerte sok álláshely szűnt meg, illetve a vállalkozások nagy száma került nehéz helyzetbe az egyéni vállalkozóktól a legnagyobb foglalkoztatókig. Már a veszélyhelyzet alatt szükséges megkezdeni a válságkezelést, meg kell találni a leghatékonyabb eszközöket a negatív következményeket hatékonyan felszámolására, illetve az új érvényesülési lehetőségek azonosítására. A dokumentum legfontosabb célja az RSC módszertan alkalmazásával Budakeszi társadalmi és gazdasági szerkezetének megismerése, mellyel megalapozzuk a válság közvetlen hatásainak felmérését és az erre építendő javaslattételi munkarészt.

A dokumentum három egységből épül fel. Elsőként az alkalmazott módszertan és az RSC modell bemutatására kerül sor, melyen belül a modellt alkotó feltáró és részletező indikátorok értelmező ismertetése is megtalálható. A 2. fejezetben az RSC indikátorok különböző szintű referenciaterületekkel való összevetése és az eredmények elemzése történik. A térségi szintű elemzések mellett településkarakterisztikai jellemzők (klaszterelemzés, településméret, gazdasági ágazati jellemzők) alapján is összevetettük a város értékeit.

Az RSC modell alapján meghatároztuk Budakeszi város pozícióját Magyarország, Pest megye, Budakeszi járás és a településkarakterisztika viszonyrendszerében. Összességében arra a megállapításra jutottunk, hogy Budakeszi város lakosságának életminősége magas, az önkormányzat és vezetése agilis, azonban a vállalkozói szféra legyengült, alacsony gazdasági potenciállal rendelkezik.

Az itt élők jövedelmi helyzete jó, iskolai végzettségük még a fővárosi szintet is meghaladja, ami komoly erőforrás a helyi gazdaság számára. A vállalkozások jövedelmi viszonyai alacsonyak és ingadozóak, forrás bevonó képességük minimális, innovációs tevékenységük szerény. A vállalkozások mérete és ágazati besorolása szerint a csoportban felülreprezentáltak a kislétszámú, szolgáltatási tevékenységet folytató gazdasági szervezetek. Az önkormányzat és a településvezetés komoly sikereket tudhat magának a településszervezés, a társadalmi kohézió és a fejlesztési források lehívása tekintetében.

A 3. fejezetben további részletező indikátorok bevonásával bemutatjuk Budakeszi város társadalmi és gazdasági sajátosságait, illetve a jellemzők leírása mellett, megvizsgáljuk a helyi gazdaság válságnak

való kitettségét is. Budakeszi lakosságának gyarapodása kevésbé intenzív, mint a közvetlen környezeté. Az idősök aránya a településen a legmagasabb a referencia csoportok között, amit kissé kiegyensúlyoz a 14 év alatti korosztály magasabb arányú jelenléte. Az adófizető munkaképes korú lakosság aránya itt a legalacsonyabb, a munkavállalóként inaktív csoportot is figyelembe véve, nagyon elvékonyodik ez a réteg. A vállalkozások foglalkoztatottjainak a száma csökken, ennek oka az alacsony jövedelmű vállalkozások nagy száma, a helyi munkahelyek csökkenő száma, a helyi munkaerő magas képzettsége, és ennek következtében magas bérigénye együttesen.

A város vállalkozásainak ágazatok szerinti tevékenysége eltolódott a szolgáltatás irányába (71,9 %). Ezen gazdasági szereplők méret szerinti szerkezete pedig szinte csak 0-9 főt foglalkoztató vállalkozások építik fel. (96,7 %)

Budakeszi város érintettsége a COVID-19 járvány által hasonló a térség szintjéhez. A tevékenységi körök alapján a településen működő vállalkozások 7,6%-a tartozik a leginkább sérülékeny szektorokba, ugyanakkor közel háromnegyedük (72,9%) a válság által kevésbé érintett ágazatokban tevékenykedik. Végezetül a vizsgálatok eredményeinek összegzése mellett, a következtetések levonásával és a további munkákat előkészítő stratégiai irányok megfogalmazásával zárjuk az anyagot. A javaslatunk szerint a fő prioritási területek az életminőség megtartása és az infrastruktúra további javítása, a társadalmi integráció erősítése, a külső közlekedési kapcsolatok javítása, a turizmus fejlesztése, valamint a tőkebevonó képesség erősítése. Mindezek megvalósítását jól átgondolt településmenedzsment tevékenység kell kísérje a sikeresség érdekében.

Az Helyzetelemzés során (I. ütem) elvégzett munka eredményei optimális alapot nyújtanak ahhoz, hogy a Javaslattevői (II. ütem) munkarészt eredményesen elvégezzük. A II. munkarészben Budakeszi város vezetésével együttműködve kidolgozzuk a válság hatásait ellensúlyozó, illetve a további fejlődést megalapozó gazdaság-(re)vitalizációs és -fejlesztési programot, melyen belül meghatározzuk a város számára a helyi gazdaság fejlesztése érdekében javasolt lépéseket.

Budapest, 2020. december

.....
Dr. Lendvay Endre
ügyvezető
Responsum Kft.

1. Alkalmazott módszertan

1.1. Az RSC módszertan alkalmazási területei

Az RSC módszertanon alapuló gazdaság-revitalizációs és -fejlesztési modell egyedisége abban áll, hogy a jelenlegi rendkívüli gazdasági folyamatokra, valamint a már látható és a jövőben várható hatásaira egyaránt érzékeny mutatórendszerrel épített fel, mely alkalmas:

1. a válság előtti gazdasági és társadalmi helyzethez képest történt változások irányának és szerkezetének leírására,
2. a helyi gazdaság érintettségének és ellenállóképességének azonosítására,
3. a helyi gazdaság versenyképességének országos viszonyrendszerben történő meghatározására, valamint
4. az önkormányzat által a helyi gazdaság fejlesztése érdekében tehető lépések kidolgozására.

A helyzetelemzés során a vizsgált település külső és belső adottságainak átfogó felméréséhez, ennek részeként a gazdasági, társadalmi jelenségek azonosításához 24 mutatószámot használunk fel (feltáró indikátorkészlet). A specifikus értékeket Magyarország összes településére kiterjedő, több mint 250.000 egyedi adatból felépülő benchmark adatbázis alkalmazásával értelmezzük. A feltáró indikátorokat további közel 100, az azonosított jelenségek mélyebb megismerését segítő települési jellemzőt mérő adatsor támogat (részletező indikátorkészlet). A település egyedi indikátorai és a benchmark adatbázis különböző statisztikai módszerekkel történő összevetése teszi lehetővé a fejlesztési fókuszok megfelelően alátámasztott kijelölését.

A helyi gazdasági-társadalmi jellemzők sokoldalú elemzése biztosítja, hogy átfogó és részletes képet kapjunk a település válságot megelőző állapotáról, a válság által érintett területekről, valamint arról, hogy az önkormányzat mit tehet a helyi gazdasági élet helyreállítása és továbbfejlesztése érdekében, hiszen az önkormányzatoknak számos lehetősége van a cselekvésre érdekképviselői, közhatalmi, beruházói, tulajdonosi és foglalkoztatói és számos egyéb szerepéből adódóan.

Az indikátorrendszer felhasználásával Magyarország összes településére és a települések tetszőleges csoportjaira vonatkozóan végzünk összehasonlító elemzéseket. Ezek segítségével az egyes települések helyzetét térségi viszonylatban, továbbá településméret és karakter szerint egyaránt vizsgáljuk, így az elemzés során több szempont szerint képzett referencia-indexek (benchmarkok) mentén határozzuk meg az adott település gazdasági és társadalmi pozícióját.

1.2. Az RSC-módszertan áttekintése

Az RSC-módszertan integráltan közelíti meg a település- és területfejlesztés témakörét, mely a tényeken alapuló döntéshozatal eszközszerével kívánja segíteni Budakeszi város döntéshozóit, valamint a település területén működő gazdasági szereplőket. A rendszer strukturált információt kínál

a fejlesztési területek azonosításához, és a gazdaságfejlesztési akciók megtervezéséhez egyaránt, emellett rugalmasan alkalmazható a helyi viszonyokhoz igazítva, ezáltal képes a települési sajátosságokra építve a térségi cselekvéshez is alapot nyújtani, támogatva a hálózatosodási törekvéseket.

A módszertan három dimenzióra épül: a településre ható külső (PESTEL) tényezőket, az önkormányzati eszközöket és a rendelkezésre álló belső erőforrásokat kapcsolja össze.

A módszertan első eleme a diagnosztikai célú RSC mátrix, amely két részből épül fel:

1. Települések adatait tartalmazó táblázatok:

- a táblázat oszlopaiban a település helyzetét meghatározó külső tényezők találhatóak: Képviselő, Gazdaság, Társadalom, Infrastruktúra, Környezet és egészség, valamint Szabályozási környezet
- a táblázat soraiban a település belső adottságait mérő kategóriák szerepelnek: Életminőség, Gazdaság-pénzügy, Hatékonyság és Aktivitás
- a sorok és oszlopok találkozásánál található mezők tartalmazzák az indikátorokat, melyek a döntések objektív megalapozásához járulnak hozzá

2. Adatbázis: a település szintű adatsorokból nyert feltáró és részletező indikátorokat tartalmazza, mely különböző szintű összehasonlító elemzések elvégzésére, helyi, térségi, adott esetben határon átnyúló összefüggések vizsgálatára alkalmas.

A módszertan második elemét alkotják a javaslatértékelési szakasz megalapozására szolgáló benchmark táblázatok, és hőtérkép, mely Budakeszi város RSC indikátorértékeinek százalékos eltérését mutatja Magyarország, Pest megye és a közvetlen környezet, a Budakeszi járás viszonylatában. Felállítottunk még egy viszonyítási rendszert, mely a települési karakterisztika szerint alakít ki referencia csoportokat. A klaszterelemzés eredményeként lehatárolt „Lakóövezet” klaszter, a méret szerint az 5000-19999 fős települések csoportja és a vállalkozói tevékenység alapján a szolgáltatás ágazat hangsúlyos települések csoportja jelenti az újabb összehasonlítási teret. Az RSC mátrix település jellegzetességeket kevésbé megjelenítő indikátorainak területi összehasonlítását jól kiegészíti a háromféle szempont szerinti, települési karaktereket is magában foglaló viszonyítás. A hőtérkép a kapott eredmények könnyebb megértését és a problématerületek beazonosítását segíti, ahol a sötétzöld a Budakeszi értékek a referenciaértékektől való erősen pozitív, a sötétpiros pedig erősen negatív távolságát mutatja. A világosabb árnyalatok a benchmark adatokhoz közelebbi értékeket jelentik, a teljes megegyezést pedig fehér szín jelzi.

A módszertani keretrendszer a tényalapú döntéshozatalban nyújt segítséget a város vezetői számára, mind az együttműködési és fejlesztési területek prioritizálása, mind pedig a gazdaságfejlesztési akciók megtervezése területén.

Külső tényezők: A PESTEL szempontrendszer beépítése a módszertanba

Az RSC módszertan külső szempontrendszere a PESTEL modell tényezőire épült. A modell adaptálása során megvizsgáltuk az alapmodell hat tényezőjét abból a szempontból, mennyire képesek jellemezni azt a környezetet, melyben a települési önkormányzatok meghozzák stratégiai döntéseiket. A munka során egyértelművé vált, hogy a *politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti és jogi* szempontok éppoly meghatározók egy település, mint egy vállalat számára, még ha ezek a hatások más módon érvényesülnek is. Ezt az viszonylagos eltérést a tényező-elnevezések módosításával érzékeltettük, az RSC rendszerében a „politikai” dimenziót az önkormányzati és települési vonatkozásban könnyebben definiálható „képviseleti”, míg a jogi dimenziót „szabályozási környezet” elnevezésre módosítottuk. A *technológiai változások* terén azonban nagyobb eltérések tapasztalhatók: míg egy vállalat esetében meghatározó, sőt döntő a rendelkezésre álló technológia (gondolva különösen napjaink információs technológiai szektorban mozgó, néhány év alatt befutó vagy eltűnő vállalkozásaira), addig egy település életében sokkal meghatározóbb az általános infrastrukturális háttér, mely természetesen egyben technológiai vonatkozásokkal is bír. Ebben az esetben ezzel a kiterjesztő értelmezéssel éltünk és ennek értelmében az elnevezést is módosítottuk („infrastruktúra”).

Belső tényezők: A BSC szempontjainak beépítése a rendszerbe

A belső, szervezeti tényezők vizsgálatára a Balanced Scorecard (BSC) eszközrendszerét adaptáltuk. A BSC egy olyan stratégiai keretrendszer, mely a SWOT-elemzéshez és a PESTEL-modellhez hasonlóan nagy népszerűségnek örvend az üzleti világban. Kellően összetett, ugyanakkor rugalmas és egyszerűen alkalmazható. Ez a rugalmasság tette lehetővé azt is, hogy a kidolgozott módszertan részeként a helyi gazdaság állapotának felmérésében és reális fejlesztési célok meghatározásában egyaránt szerepet játszasson.

A BSC települési adaptációjában a modell szempontjait (a pénzügyi, a vevői, a működési folyamatok és a tanulás-fejlődés nézőpontjai) módosítottuk, mivel a vállalatok fókusza, valamint a települési célok eltérnek egymástól.

A pénzügyi nézőpontot kiegészítettük, a Gazdaság és pénzügy nézőpont nevet kapta, mivel a pénzügyi mellett a települési szereplők általános gazdasági helyzetét is vizsgálja a módszertan.

A vevői nézőpont valamelyest hasonlít a vállalatok és a települések esetében, hiszen ebben az esetben is azonosítható szolgáltató és egy szolgáltatást igénybe vevő fél, ugyanakkor nem pusztán az önkormányzat, mint szervezet szolgáltatói hatékonyságával való elégedettség mérése a fontos, hanem sokkal inkább a lakosság általános észlelése és vélekedése a saját életminőségével kapcsolatban, ezért az Életminőség elnevezést kifejezőbbnek találtuk. Tekintettel arra, hogy a település egésze gazdaságfejlesztési lehetőségeit vizsgáltuk, így ez az eredendően külső erőforrás (vevői elégedettség),

belsővé (életminőség) vált. Ennek megfelelően a BSC szempontok az RSC rendszerében belső erőforrásként szerepelnek.

A működési folyamatok nézőpontját jelentősebben át kellett alakítani. Egy vállalat sokkal inkább rugalmas a belső folyamatokat tekintve, mint egy önkormányzat, mivel a belső működését meghatározó jogszabályok utóbbinak kevesebb mozgásteret engednek. A kötött jogszabályi keretek között egyedül saját működésének, illetve a település fejlesztésére rendelkezésre álló források elosztásának hatékonyabbá tételére van lehetőség (ezáltal a település vonzóbbá tételére a magánszemélyek és vállalkozások számára egyaránt) így a tényező a Hatékonyság nevet kapta.¹

A tanulás-fejlődés nézőpontja szintén jobban értelmezhető egy meghatározott szervezet esetén, mint a tanulás szempontjából kevésbé jól megragadható településre, így ez a kategória is kibővítésre került. A település aktivitásáról, innovációs gyakorlatáról, hagyományairól igyekeztünk képet kapni az elemzések során a település életét alakító három legfontosabb belső szereplőre: a helyi lakosokra, az önkormányzatra és a települési vállalkozásokra koncentrálva. Az elemzés során azt vizsgáltuk, hogy az említett szereplők milyen teljesítményt nyújtanak, mennyire aktívak a különböző területeken, ennek megfelelően ez a tényező az „Aktivitás” nevet kapta.

A diagnosztikai indikátortábla

Az előzőekben meghatározott két szempontrendszer (módosított PESTEL és BSC szempontrendszer) között a kapcsolatot az RSC-mátrix (diagnosztikai tábla) teremti meg. A táblázat külső és a belső tényezők összekapcsolása révén átfogó képet ad a település gazdaságának állapotáról, feltárva a szükséges és lehetséges beavatkozási pontokat.

Az RSC-Mátrix a Balanced Scorecard négy szempontjának megfelelően négy sorból áll (Életminőség, Gazdaság és pénzügy, Hatékonyság, Aktivitás). A táblázatok oszlopait pedig a PESTEL-modell hat tényezője (Képviselés, Gazdaság, Társadalom, Infrastruktúra, Környezet és egészség, valamint Szabályozási környezet) határozza meg. Az oszlopok és a sorok metszetében elhelyezkedő mezők egy-egy indikátort tartalmaznak. Lehetőség lenne, megőrizve a rendszer logikáját, mezőnként akár több indikátort is definiálni, ugyanakkor a cél az volt, hogy minél egyszerűbben minél átfogóbb képhez jussunk a helyi viszonyokról. A kidolgozott indikátorrendszer célja ennek megfelelően egy-egy terület állapotáról összegző információt szolgáltatni, ráirányítva a figyelmet a fejlesztendő területekre, vagy a helyi gazdaság erősségeire. Az azonosított „forró pontok” mélyebb vizsgálata többnyire indokolt, ugyanakkor tapasztalatunk szerint a táblázat orientáló képessége megfelelő és releváns.

Az indikátorok kidolgozásánál fontos szempont volt, hogy már önmagukban is olyan információ értékkel bírjanak, amivel kiindulási alapot adhatnak a fejleszthető területek feltárásához és a

---

¹ Hatékonyság: a kifejezés alatt azt értjük, hogy egy szervezet (jelen esetben az önkormányzat) mennyire képes rugalmasan alkalmazkodni a környezeti tényezők változásaihoz.

települések összehasonlítására egyaránt, ugyanakkor szemléletesen jellemezzék a helyi gazdasági élet adott relációját, így lehetőséget adjanak a konkrét adatoktól történő, általánosító elvonatkoztatásra. Az egyes mutatószámok az adott relációra specifikus, jellemző értékek, melyek jól definiált adatokból számíthatók. Az indikátorok többsége 2-5 adatból áll össze, melyeknek értékeit az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), a palyazat.gov.hu, valamint a valasztas.hu által közzétett adatsorok felhasználásával számítottuk ki.

1. táblázat: Az RSC feltáró indikátorok rendszere a külső és belső dimenziók szerint

Belső/külső Dimenziók	Képviselet	Gazdaság	Társadalom	Infrastruktúra	Környezet és egészség	Szabályozási környezet
Életminőség	ÉK – A hivatalban lévő polgármester választási eredményei összesítve és súlyozva (%)	ÉG – Egy lakosra jutó éves nettó jövedelem (ezer Ft)	ÉT – Munkanélküliségi ráta (%)	ÉI – Települési szinten elérhető alapvető átlagos közszolgáltatások elérhetősége és kihasználtsága (%)	ÉE – Légúti és daganatos megbetegedések aránya (%)	ÉSz – Közszolgáltatások rendelkezésre állása (db)
Gazdaság-pénzügy	GK – Az önkormányzatok által elnyert fejlesztési források egy lakosra jutó összege (ezer Ft)	GG – Egy vállalkozásra jutó hozzáadott érték (ezer Ft)	GT – Munkanélküliek körében a tartós munkanélküliek aránya (%)	GI – Társas vállalkozások száma 1000 lakosra vetítve (db)	GE – Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken 1000 lakosra vetítve (db)	GSz – A vállalkozások által elnyert fejlesztési források egy vállalkozásra jutó összege (ezer Ft)
Hatékonyság	HK – Egy lakosra vetített összes települési fejlesztési forrás (ezer Ft)	HG – Új és megszűnő vállalkozások aránya (%)	HT – Adófizető munkaképes korú lakosság aránya (%)	HI – Megközelítési és közlekedési kapcsolatok vizsgálata (pont)	HE – Települési környezetvédelmi beruházások az uniós ciklusban (ezer Ft)	HSz – Önkormányzati bevételek struktúrája (pont)
Aktivitás	AK – Képviselőtestületi jelöltek és a Képviselőtestületi helyek számának aránya (%)	AG – A településen működő vállalkozások értékesítésének nettó árbevétel-változása középtávon (%)	AT – Ezer főre jutó civil szervezetek száma (db)	AI – A település alapvető infrastruktúrájának átlagos változása 5 év távlatában (%)	AE – Elszállított szelektív hulladék aránya az összes elszállított szilárd hulladékhoz képest (%)	ASz – Egy lakosra jutó innovációs pályázatokon elnyert összeg az elmúlt két uniós költségvetési ciklusban (ezer Ft)

1.3. Az alkalmazott indikátorok bemutatása

Az Életminőség dimenziója

ÉK – *A hivatalban lévő polgármester választási eredményei összesítve és súlyozva (%)*.

A mutató számítása során az önkormányzati választások eredményeit vizsgáltuk, aszerint, hogy a jelenleg hivatalban lévő polgármester 1990 óta hányadik ciklusát tölti a település élén folyamatosan, illetve a választásokat milyen eredménnyel nyerte meg. Az indikátor a polgármester helyi támogatottságának mértékét mutatja meg, egyben utal a helyi lakosok a településvezetéssel való elégedettségére is.

A feltáró vizsgálatok során hangsúlyt fektetünk arra, hogy megismerjük a településre jellemző közhangulatot. Megvizsgáljuk, hogy mekkora jelentőséggel bír a település az országos/megyei politika szempontjából, emellett információt gyűjtünk arra is, hogy a legutolsó választások során hogyan alakultak a képviselőtestületi arányok.

ÉG – *Egy lakosra jutó évi nettó jövedelem (Ft)*

A Gazdasági tényező és az életminőség kapcsolatát számszerűsítő indikátor, a település egy lakosára jutó évi összes nettó jövedelmet mutatja meg. Az adatok idősoros vizsgálata által a mutató utal a helyi lakosság életszínvonalára, és annak alakulására is.

A további elemzéseket segíti a helyi foglalkoztatás módjainak, főbb munkaadóinak feltérképezése, a fekete-és szürkegazdaság jelenlétének vizsgálata (amennyiben lehetséges), a vállalkozások mérete és az ágazata szerinti összetétel vizsgálata, ezáltal a válság által veszélyeztetett helyi vállalkozói kör azonosítása. Mindemellett fontos információ a település lakosságának részletes jellemzése is (pl. korosztályi összetétel, iskolázottság).

ÉT – *Munkanélküliségi ráta (%)*

A társadalmi tényezők életminőségre gyakorolt hatását jelző indikátor a településen élő munkanélküliek százalékban kifejezett arányát adja meg a településen élő munkaképes korú (15-64 éves) lakosságához viszonyítva. Az indikátor utal a munkaerő kereslet és kínálat viszonyára is.

A terület elemzése során további, másodlagos adatkörökként vizsgáljuk a munkanélküliségi ráta hosszú távú (több éven átnyúló) alakulását, a munkanélküli lakosság nemek szerinti és korosztályi összetételét, valamint a tartós munkanélküliek részarányát is, külön hangsúlyt helyezünk a közfoglalkoztatás vizsgálatára is.

EI – Települési szinten elérhető alapvető átlagos közszolgáltatások elérhetősége és kihasználtsága (%)

Az alapvető közszolgáltatások szempontjainak vizsgálatához a bölcsődei, óvodai, iskolai férőhely-ellátottsági adatoknak, a közműháló mértékének és a burkolt utak arányának összevonásával képeztünk mutatót.

A feltáró indikátor mellett elemzésre kerülnek az oktatási mutatók (beiskolázottak száma és aránya), a közétkeztetésben részesülők, sajátos nevelési igényűek, valamint az alap/közép/felsőfokú oktatásban tanulók viszonyismái is.

EK – Légúti és daganatos megbetegedések aránya a lakosságon belül (%)

A településen élők életminőségét alapvetően befolyásolja, hogy milyen környezetben élnek. A mutató a levegő és a környezet minőségével összefüggésben vizsgálja a légúti megbetegedéseket, valamint a Magyarországon vezető haláloknak számító daganatos megbetegedések arányát.

Kiegészítésként bevonjuk az elemzésbe még a levegőszennyezettségi és talajszennyezettségi adatokat (amennyiben rendelkezésre állnak). Megvizsgáljuk, hogy a településen milyen gazdasági tevékenységet folytatnak a vállalkozók (pl. nagy kibocsátók), illetve azt is, hogy hosszú távon hogyan alakult a légúti és daganatos megbetegedések aránya a lakosságon belül.

ESz – Közszolgáltatások rendelkezésre állása (db)

A mutató utal arra, hogy a jogszabály által előírt kötelező és önként vállalt közszolgáltatások biztosításával a szabályozási környezet mennyiben járul hozzá a helyi életminőség javításához. Az indikátor számítása során azt vizsgáltuk, hogy az alább 22 közszolgáltatás közül hány darab érhető el a településeken: középfokú iskola, kollégium, felsőoktatási intézmény, kórház, könyvtár, közművelődési intézmény, színház, házi segítségnyújtás, népkonyha, család- és gyermekjóléti szolgálat, szociális alapszolgáltatás és nappali ellátás, tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthon, rendőrség, posta, múzeum, uszoda, fürdő, sportcsarnok, sportpálya, gyógyszertár, háziorvosi szolgálat, kormányablak, üzemanyag-töltő állomás, vasútállomás.

Részletező indikátorként az egyéb, egyedi közszolgáltatások meglétét és jellemzőit vesszük górcső alá.

A Gazdaság-pénzügy dimenziója

GK – Önkormányzat által elnyert uniós támogatások egy lakosra jutó összege a településen (Ft)

A mutató arra utal, hogy a település képes-e bevonni európai uniós támogatásokat és ha igen, milyen mértékben. A település gazdasági és pénzügyi működését, illetve fejlődését elősegítő pályázati források régóta meghatározóak mind országos, mind regionális, mind pedig települési szinten. A helyi önkormányzat képviselő-testülete, az intézményeinek vezetői, a helyi vállalkozások egyaránt szerepet

játszanak abban, hogy egy adott település mennyiben képes saját fejlesztéseit és beruházásait pályázati forrásokból finanszírozni.

A részletes elemzés során azt vizsgáljuk, hogy a pályázatok megvalósítása konzorciumban történt-e (ha igen, a támogatás mekkora része jutott valamilyen formán a településre), hogyan és milyen területeken hasznosultak a támogatások.

GG – Egy vállalkozásra jutó bruttó hozzáadott érték (Ft)

A település gazdasági és pénzügyi teljesítménye és a gazdasági környezet viszonyát az indikátor az adott településen egy regisztrált vállalkozásra jutó bruttó hozzáadott értékkel méri. A mérőszám közvetlenül a településen bejegyzett vállalkozások jövedelmezőségére, közvetve pedig a vállalkozási kilátásokra utal.

A mutatóval összefüggésben vizsgáljuk a településen és a környéken (elszívó hatás vizsgálata) működő vállalkozásokat nemzetgazdasági ágak, működési forma, foglalkoztatottak száma szerint.

GT – Munkanélküliek körében a tartós munkanélküliek aránya (%)

Lényeges gazdasági tényező a tartós munkanélküliek aránya. A helyi önkormányzatoknak érdekében áll, hogy a település munkaképes korú lakossága számára biztosított legyen a lehetőség a megélhetést biztosító jövedelem megszerzéséhez, mivel a magasabb foglalkoztatottság a szociális kiadások csökkenése mellett az adóbevételek növekedését is eredményezheti. A társadalmi környezetre gyakorolt önkormányzati hatás hatékonyságát ezért jól jellemzi az indikátor a tartós munkanélküliek arányán keresztül. Közvetve utal a helyi munkaerőpiac dinamikájára is. A munkahelyek szűkös kínálata vagy nehéz elérhetősége, a megfelelő szakképzési és továbbtanulási lehetőségek hiánya, az emberek motiválatlansága, és még számos egyéb tényező vezethet a tartós munkanélküliség magasabb arányához.

A mutató kapcsán, másodlagos adatkörök bevonásával vizsgáljuk a helyi közfoglalkoztatást, valamint az oktatási mutatókat is (pl. képzettségre vonatkozó adatok, közoktatás intézményei és elérhetőségeik a járásokon belül, illetve a járások környékén), valamint a munkanélküliség hosszabb távú trendjeit is.

GI – Társas vállalkozások száma 1000 lakosra vetítve (db)

A mutató utal a helyi vállalkozási kedvre, illetve közvetetten utal a foglalkoztatás helyzetére. Kiegészítésként a vállalkozások összetételét, foglalkoztatotti létszámát, illetve társadalmi oldalról a kínálati jellemzőket (népesség korosztályi jellemzői, iskolázottsága) elemezzük.

GE – Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken 1000 lakosra vetítve (db)

A településen eltöltött vendégéjszakák száma közvetlenül utal arra, hogy a település mennyiben képes profitálni az épített, illetve táji adottságaiból, környezetéből, idegenforgalmi szolgáltatásaiból.

Részletező indikátorok: hosszú idősor (legalább 5 év) elemzések, kapacitás-kihasználtság, bevételek, Szép-kártya használat, külföldi-belföldi vendégek aránya, települési (főbb) természeti/táji látnivalók feltérképezése, idegenforgalmi szolgáltatások, valamint a környékbeli attrakciók vizsgálata.

GSz – A helyi vállalkozások által elnyert egy lakosra jutó fejlesztési az országos átlag százalékában (%)

Közvetlenül a helyi vállalkozások, közvetve a település forrásbevonó képességét mutatja, azaz hogy milyen mértékben finanszírozták fejlesztéseiket pályázati forrásokból az országos trendhez képest.

A szabályozási környezet közvetlen befolyással van arra, hogy a vállalkozások milyen feltételekkel tudnak fejlesztési forráshoz jutni a Széchenyi2020 pályázati rendszerén keresztül. A keresleti oldalt meghatározza, a vállalkozások informáltsága és a pályázati rendszer felépítése (a pályázati kiírások és a vállalati célok összhangjának megtalálása), továbbá a pályázati források felhasználásának szabályozottsága, esetenként túlszabályozottsága.

Az indikátor-értékek jelentésének mélyebb megértéséhez ebben az esetben is szükséges megvizsgálni a vállalkozási szerkezetet (ágazatok, méret), illetve a munkavállalói oldal jellemzőit.

A Hatékonyság dimenziója

HK – Az egy lakosra vetített települési fejlesztési forrás és az ország egy lakosára jutó országos fejlesztési forrás aránya (%)

A mutató arra utal, hogy milyen arányban részesül a település az országos fejlesztési forrásokból, mennyire intenzívek és innovatívak a település szereplői a fejlesztési területeken, illetve mennyire használják ki az állami és uniós fejlesztési finanszírozás adta lehetőségeket.

Másodlagos mutatókként megvizsgáljuk, hogy a település nyertes pályázatainak kik a kedvezményezettjei, milyen megoszlásban részesedtek a támogatásokból, illetve hogyan hasznosultak ezek a források.

HG – Új és megszűnő vállalkozások aránya (%)

Az indikátor arra utal, hogy milyen a vállalkozói kedv, mennyire érdemes vállalkozási tevékenységet folytatni a településen.

Ebben az esetben is pontosabb képet mutat, ha megvizsgáljuk a vállalkozások összetételét (a szomszédos településeken is), az egyéni és mikrovállalkozások arányát a gazdasági szervezetek között, valamint a munkaerőkínálatot jelző mutatókat, illetve mindezek idősoros alakulását.

HT – Adófizető munkaképes korú lakosság aránya (%)

Az indikátor azt mutatja meg, hogy az aktív korú lakosság hány százaléka adófizető, mely érték utal arra, hogy helyben és a település környékén milyenek a munkavállalási lehetőségek és milyen a munkavállalási hajlandóság.

Részletező indikátorok: oktatás-képzési mutatók, demográfiai adatok, foglalkoztatókra vonatkozó mutatók.

HI – Megközelítési és közlekedési kapcsolatok vizsgálata (pont)

A mutató utal a település elérhetőségére a legközelebbi autópálya-lehajtótól és a fővárostól való távolság, valamint a burkolt utak aránya alapján.

Mindemellett vizsgálandó területek az egyéb közlekedési kapcsolatok (távolsági busz, vasút, hajó) feltérképezése, a közút-hálózati bővítési/fejlesztési tervek elemzése, valamint egyéb infrastrukturális fejlesztések tanulmányozása.

HE – Egy lakosra jutó települési környezetvédelmi beruházások az uniós ciklusban (Ft)

Mind a környezet megóvása, mind a lakosság szempontjából fontos kérdés, hogy a települések mekkora gondot fordítanak arra, hogy mérsékeljék a helyi károsanyag-kibocsátást, illetve környezeti terhelést csökkentő intézkedéseket tegyenek. Erre vonatkozóan vonhatunk le következtetéseket a vizsgált mutató alapján, mélyebb vizsgálatok pedig a megvalósult pályázatok jellemzőinek feltárását célozzák.

HSz – Önkormányzati bevételek struktúrája (pont)

Az indikátor értékét a helyi adóbevételek aránya adja az önkormányzat összes bevételeiből, illetve az iparűzési és idegenforgalmi adó részesedése a helyi adókon belül. A két érték összege azt jelzi, hogy a mekkora jelentőséggel bírnak a település életében a reálgazdasági szereplők.

A mélyebb megismerést segíti, ha részletesen megvizsgáljuk az iparűzési és idegenforgalmi adót befizető vállalkozások jellemzőit, emellett áttekintést adunk a többi adó-és egyéb bevételek típusáról és mértékéről.

Az Aktivitás dimenziója

AK – Képviselőtestületi jelöltek és a Képviselőtestületi helyek számának aránya (%)

A helyi aktivitás képviseleti vonatkozásaira utal a települési döntéshozatalba való bekapcsolódás szándékát mutató indikátor. A település lakosságának aktivitása a választási időszakban nagymértékben meghatározza a választott testület összetételét és a helyi közélet vitakultúráját. A települések lakosai az önkormányzati választásokon azokat a személyeket választják meg képviselőnek,

akikről úgy gondolják, hogy érdemesek az adott pozícióra. Minél többen indulnak egy képviselő-testületi hely betöltéséért a választásokon, annál nagyobb lesz a teljesítmény-kényszer a megválasztott tagokon. Szempont lehet még, hogy a sok induló mennyiben tükrözi a településsel kapcsolatos elképzelések széles tárházát. Minél több elképzelés ütközik, annál valószínűbb, hogy nincs konszenzus a település jövőjével kapcsolatban, ami nehezíti a fejlesztési prioritások meghatározását, kivitelezését. Az eredmény értékelésekor figyelembe kell vennünk a település lakosságszámát, így ezen ponton az összehasonlítás inkább a hasonló méretű településekkel állja meg a helyét.

A mutató segítséget nyújt, hogy az egyes településeken élő lakosság aktivitásáról képet kapjunk, más mutatókkal (például civil szervezetek számát vizsgáló indikátor, polgármester támogatottsága) együtt vizsgálva.

Az indikátorhoz kapcsolódóan vizsgálni szükséges a helyi eredmények összefüggését az országgyűlési választások eredményeivel, valamint az korábbi választások vonatkozó adatait a tendenciák feltárása érdekében.

AG – A településen működő vállalkozások értékesítésének nettó árbevétel-változása középtávon (%)

Az indikátor arra utal, hogy mennyire éri meg pénzügyi tekintetben, vállalkozási tevékenységet folytatni az adott településen.

Részletező indikátorok: vállalkozások ágazati megoszlása, vállalkozások számának alakulása idősoros összevetésben, oktatás-képzési mutatók (kínálat-kereslet összevetése), környékbeli más munkáltatók vizsgálata (elszívó hatás).

AT – Ezer főre jutó civil szervezetek száma (db)

A civil szervezetek jelentős szerepet játszanak a települések életében. Részt vállalhatnak egyes önkormányzati feladatok ellátásában és más valós társadalmi igények kielégítésében. Tevékenységükkel hozzájárulnak a helyi emberek életminőségének javításához, a helyi identitástudat erősítéséhez. A civil szervezetek tevékenysége reflektál a megválasztott vezetők munkájára, és kollektív igények megfogalmazásával is befolyásolhatják a település életét.

Más mutatókkal összefüggésben (például új vállalkozások száma) képet ad a helyi társadalom tagjainak kezdeményezőkézségéről. A mutató vizsgálata során figyelembe vesszünk nehezen mérhető, de a település társadalmi életére nézve fontos jelenségeket is, úgymint a nem bejegyzett civil szervezetek látható (internet, helyi sajtó) aktivitása, az egyházak társadalmi szerepvállalása, egyéb civil kezdeményezések (például helyi idegenvezető, szemétszedési akció, rendezvények, programok).

AI – A település alapvető infrastruktúrájának átlagos változása 5 év távlatában (%)

A mutató arra utal, hogy az alapvető infrastruktúra tekintetében (burkolt utak, közművek, internet-előfizetések optikai hálózaton) milyen mértékben fejlődött a település középtávon.

A feltáró indikátor mellett szüksége feltárni a közvetlenül kapcsolódó és egyéb infrastrukturális fejlesztések az életminőséget jelző mutatók viszonylatában.

AE – Elszállított szelektív hulladék aránya az összes elszállított szilárd hulladékhoz képest (%)

A környezeti kihívásokhoz való innovatív alkalmazkodást a települési szelektív hulladékgyűjtés arányával méri az indikátor, mely utal a település lakosainak környezeti attitűdjére, tudatosságára is.

Napjainkban a környezetszennyezés és az emberi tevékenységek generálta emisszió jelentősen terheli környezetünket. Fontos, hogy a települések megfelelő figyelmet fordítsanak a környezettudatos életvitel feltételeinek megteremtésére. Ennek a figyelemnek egyik megnyilvánulása a szelektív hulladékgyűjtés megszervezése.

A mérőszám elsődleges jelentésének értelmezésénél figyelembe kell venni a település méretéből adódó lehetőségeit, továbbá azt is, hogy a vele együttműködő hulladékgazdálkodással foglalkozó cégek milyen módon teszik lehetővé a lakosság által összegyűjtött szelektív hulladék elszállítását, illetve, hogy a lakosság hulladékgyűjtési szokásai milyen mértékben tükrözik környezettudatosságát.

Asz – Egy lakosra jutó innovációs pályázatokon elnyert összeg az elmúlt két uniós költségvetési ciklusban (Ft)

Az indikátor a települési szereplők innovációs potenciáljára és aktivitására utal.

Projekt vizsgálat: konzorciumban történt-e (ha igen, a támogatás mekkora része jutott valamilyen formán a településre - pl. megvalósítás, munkahely-teremtés stb.), támogatás összege, a támogatás hasznosulása (hatások a munkaerőpiacra, településképre, települési bevételekre, közlekedésre, kibocsátásra, fenntarthatóság).

Másodlagos mutatóként megvizsgáljuk, hogy a település nyertes pályázatainak kik a kedvezményezettjei, milyen megoszlásban részesedtek a támogatásokból, illetve hogyan hasznosultak ezek a források.

2. RSC modell eredményei

2.1. Területi szintű eredmények

Ahhoz, hogy Budakeszi város pozícióját be tudjuk határolni szűkebb és tágabb környezetének viszonylatában, azt vizsgáltuk, hogy a település mutatóinak értéke hány százalékkal tér el Magyarország, Pest megye és a Budakeszi járás ugyanazon mutatóitól.

A kapott eredmények könnyebb megértését színezéssel segítettük, ahol a sötétzöld a város értékeinek a referenciaértékektől való erősen pozitív, a sötétpiros pedig erősen negatív eltérést mutatja. A világosabb árnyalatok a benchmark adatokhoz közelebbi értékeket jelentik, a teljes megegyezést pedig fehér szín jelzi (2. táblázat). Azokban az esetekben, ahol a magasabb érték jelzi a kedvezőtlenebb gazdasági tartalmat (pl. munkanélküliségi ráta), az értéket (-1)-gyel szoroztuk, hogy a benchmark értékek jelzései konzekvensek legyenek. A Budakeszire vonatkozó és az egyes területi szintek indikátorainak alapértékeit a dokumentum 1. számú melléklete tartalmazza.

2. táblázat: Az indikátorok eltéréseinek mértéke a referencia értékektől százalékban kifejezve Budakeszi város viszonylatában, %

Területi szint	Belső és külső tényezők	Képviselő	Gazdaság	Társadalom	Infrastruktúra	Környezet és egészség	Szabályozási környezet
Magyarország	Életminőség	0,1	26,3	61,0	1,1	6,9	99,7
	Gazdaság-pénzügy	-19,2	-75,3	-6,3	43,4	-81,9	-91,2
	Hatékonyság	-75,0	202,7	-6,0	59,2	-82,2	-15,8
	Aktivitás	-7,3	174,4	14,4	55,4	-39,6	-42,6
Pest megye	Életminőség	8,9	13,4	30,4	-1,7	1,8	48,6
	Gazdaság-pénzügy	52,6	-62,7	4,0	19,0	-42,7	-71,2
	Hatékonyság	-26,3	4,5	-4,3	12,2	-66,5	-11,9
	Aktivitás	-8,2	-14,8	44,5	17,3	-42,5	3,1
Budakeszi járás	Életminőség	0,4	-10,9	5,9	-13,0	0,1	61,1
	Gazdaság-pénzügy	151,1	-82,4	2,4	-23,7	-74,0	-43,5
	Hatékonyság	41,8	-24,6	-2,1	-1,8	17,8	-34,9
	Aktivitás	-2,5	-17,2	-5,3	28,6	-36,2	-32,5

Forrás: saját szerkesztés, 2020

Az RSC mátrix értékeit megvizsgálva a következő megállapításokat tesszük először a település külső tényezőit áttekintve.

A település képviselője megfelelő. A polgármester támogatottsága több választási cikluson keresztül megtartott (ÉK indikátor), és a lakosság kismértékű inaktivitása a választási jelöléseken (AK indikátor) a településvezetés kiegyensúlyozott, eredményes munkáját dicséri.

Kimagasló eredményt tudhat magáénak a városvezetés a fejlesztési források lehívásában (GK indikátor), a környezetéhez képest mind a megyei, mind a járási átlagot többszörösen meghaladja. Az ilyen mértékű forrás bevonás ugrásszerű eredményeket jelent az alapellátás minőségében. A forrás megkötés területén azonban hiányzik a többi gazdasági szereplő, mert az összes településre jutó támogatás mértéke (HK indikátor) elmarad a referencia területekétől, a járási értéket is csak kis mértékben haladja meg.

A város gazdasági adatai egyoldalúak, nincsen összhangban a területen megjelenő jövedelem és a vállalkozások által megjelenített eredmény. Az egy lakosra jutó éves nettó jövedelem (ÉG indikátor) magasabb, mint a fővárosban és a megyében mért érték, de a járási szinttől elmarad. Hasonlóan az új és megszűnő vállalkozások aránya (HG indikátor) is kiemelkedő az országos és megyei átlaghoz képest, de nem éri el a járási értéket. Itt fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a vállalkozások száma az egész ország területén csökken, ezért az átlagosnál kisebb mértékű csökkenés értelmezhető pozitív jelenségként. Az egy vállalkozásra jutó hozzáadott érték (GG indikátor) töredéke a más területeken mért adatoknak, az országos érték negyede, a megyei érték harmada és járási érték ötöd része. Ugyan kisebb mértékben, de a vállalkozások értékesítésének nettó árbevétel-változása (AG indikátor) is elmarad a megyei és a járási értékektől.

A társadalmi szempont felől nézve a munkanélküliek aránya (1,6%) a legalacsonyabb a referencia területekhez képest, és ezen belül a tartós munkanélküliek részesedése is alacsonyabb (51,1%), mint a megyei és a járási átlag. Az aktív munkaképes korú lakosság aránya a legalacsonyabb a viszonyított területi értékekhez képest. Ez önmagában még nem jelent hátrányos helyzetet, mert a BÖT vizsgálatok kiderült, hogy ehhez az arányhoz egy fiatal struktúrájú korfa társul. Sajnos Budakeszin ez nem így van, sem a fiatalok sem az idősek aránya nem a helyi társadalom megújuló képességéről tanúskodik. A három adat együttesen az vetíti előre, hogy nincs megfelelő munkaerő utánpótlás a településen, és már jelenleg sem rendelkezik tartalékokkal. A lakosság aktivitása azonban a térség szintjén van és meghaladja a megyei és az országos szintet.

Infrastrukturális ellátottság szempontjából a város adatai megfelelőek, az elmúlt 5 évben nagy mértékű fejlődésen (AI indikátor) ment keresztül, a referencia csoportokhoz képest is nagyobb arányban fejlesztette az alapellátást. A települési szintű szolgáltatások jók, az ellátottság mértéke nem tér el a más területi egységek adataitól, kihasználtsága is átlagos. Budakeszi közlekedési kapcsolatai, megközelíthetősége (HI indikátor) jónak mondható, azonban a nagy mértékű túltelítettsége mihamarabbi megoldásokat sürget, hogy ne romoljon a városban élők életminősége. A társasvállalkozások száma (GI indikátor) ezer lakosra vetítve meghaladja az országos és a megyei

átlagot, de jóval elmarad a járási értéktől (29,1 db/1000 lakos). Az adat egybecseng a már említett új és megszűnő vállalkozások számával. A város vállalkozói rétege a magasabb területi szintekhez képest még erős, de a közvetlen környezetéhez viszonyítva elmarad.

Környezet és egészség tényező alatt tárgyaljuk a lakosság egészségi állapotát (ÉE indikátor), ami Budakeszin megfelel a szűkebb és tágabb környezetről felvett adatoknak. A környezetvédelmi beruházások mértéke (HE indikátor) megfelel a járási átlagnak, meg is haladja azt. Ez az érték elmarad a megyei és az országos adatoktól, amit az indokol, hogy nincsen szükség a térségben nagy léptékű környezetvédelmi programok végrehajtására, mert a környezet állapota megkímélt. A helyi környezetvédelemhez szorosan kapcsolódik a szelektív hulladékgyűjtés. Ez az adat a szelektíven gyűjtött és elszállított hulladék arányát jeleníti meg (AE indikátor), az érték nagyon alacsony (8,7 %), fele a referencia csoportok hasonló adataihoz képest. A település turisztikai vonzerejét is megjelenítő vendégéjszakák számát rögzítő adat (GE indikátor) töredéke az országos, megyei és járási értékeknek. Nyilvánvaló, hogy a kiemelt vagy jelentős turisztikai értékekkel rendelkező települések jobb helyzetben vannak, mint Budakeszi, de a járás adottságai nem annyival jobbak ezen a téren, mint ahogyan azt a mutató megjeleníti.

Végül a szabályozási környezet állapotát tekintettük át. A közszolgáltatások rendelkezésre állása magas szintű, megfelel a város járásközponti szerepének. A 20 db vizsgált elem kétharmada jelen van a településen, ami a főváros közelségét is figyelembe véve nagyon magas arány. Számos területen nyújt a térség számára is szolgáltatásokat a város lakosságának ellátásán felül. A vállalkozások forrás megkötő képességét két indikátoron keresztül is vizsgáljuk. Az egyik a vállalkozások által elnyert fejlesztési források egy vállalkozásra jutó összege, ami az országos értéknek mindössze 8,8%-a Budakeszin. A másik indikátor az innovációs forrásokból elnyert összeg nagysága. A város adata megegyezik a Pest megyei értékkel, fele az országos értéknek, de ami ennél fontosabb, hogy mindössze a járási átlag kétharmada. Az innovációs fejlesztések megvalósítása a vállalkozások rugalmasságát, gazdasági változásokhoz való gyors igazodását teszik lehetővé, ezért az indikátor alacsony értéke is megerősíti azt a feltevést, hogy Budakeszin a vállalkozói szféra veszít gazdasági erejéből.

Az RSC mátrix horizontális dimenziói közül az életminőség meghaladja az országos és megyei szintet, az egy főre jutó jövedelem tekintetében elmarad a szűkebb környezetétől. Minden településfejlesztési tevékenységnek az a végső célja, hogy a lakosság életminősége megmaradjon vagy magasabb szintre fejlődjön. Jelenleg Budakeszin a magas szint megvan, az ezt biztosító szereplők és szabályozási keretek azonban nem teljes hatékonysággal működnek.

Gazdaság-pénzügy területén az önkormányzat tudott felmutatni jelentős teljesítményt a hatékony forrás megkötő beruházásaival. A vállalkozások száma még meghaladja az országos és megyei átlagot, de a járási szintnek csak a háromnegyedét éri el. A többi vizsgált érték nem kis mértékben alacsonyabb a referencia területek adatainál. A vállalkozások hozzáadott értéke, forrás abszorpciós képessége és a szálláshelyek turisztikai-gazdasági jelenléte ezen gazdasági szereplők nem megfelelő szintű részvételét jelzi a település gazdasági életében.

A hatékonyság dimenzióját vizsgáló indikátorok közül csak a környezetvédelmi beruházásokat mérő mutatótól állíthatjuk, hogy határozottan pozitív képet fest a településről. A fejlesztési forrásokat bevonó szereplők közül hiányzik a vállalkozói szféra. Ez utóbbinak megújulási képessége nem rosszabb, mint tágabb környezetéjé, de a járási szinttől elmarad. Már most látszik, hogy nem megoldott az aktív munkaképes korú lakosság utánpótlása. Ugyan Budakeszi megfelelő külső közlekedési kapcsolatokkal rendelkezik, de annak túltelítettsége miatt nem tudja betölteni megfelelően összekötő feladatát. Az önkormányzat bevételi struktúrája nem támaszkodik megfelelő szinten a másik két gazdasági szereplő, a lakónépesség által működtetett háztartások és a vállalkozások gazdasági erejére.

Aktivitást felmérő indikátorcsoport arra mutatott rá, hogy a város jó színvonalú képvisellel és életteli lakónépességgel rendelkezik. A vállalkozások jövedelmezősége elmarad a környezet hasonló értékeitől, és ezzel összefüggésben a nagy erőforrások is hiányoznak az innovációs fejlesztésekhez. A jó infrastrukturális ellátottság mellett, a vírus okozta új helyzet egyértelműen rávilágított, hogy az internethálózat teherbíró képessége nem képes kiszolgálni a megnövekedett igényeket. A szelektív hulladékgyűjtés meglepően alacsony hatékonysága érdemel még figyelmet, mert ezen a területen gyors változást lehet rövid idő alatt elérni.

Összefoglalva Budakeszi város a területi összehasonlításokban magas életminőséggel rendelkezik. A gazdasági szereplők közül az önkormányzat forrásbevonó képessége magas, a vállalkozásoké viszont nagyon alacsony szinten működik. A lakónépesség munkaerőpiaci tartaléka nem megfelelő, de a társadalmi aktivitási szintje magasnak mondható. A vállalkozások száma még nem csökken olyan mértékben, mint az országos átlag, azonban az egységenkénti hozzáadott érték és az értékesítésből származó árbevétel lassú növekedése nem a jövedelmező vállalkozások képét festi elénk. A szálláshelyeken regisztrált vendégéjszakák száma messze elmarad a térség más szereplőinek adataitól, rámutatva arra, hogy a meglévő szálláshelyek kapacitása sem kihasználva. Az életminőséget érintő fejlesztési lehetőség az infrastruktúra internet szolgáltatási kapacitásában és a szelektíven gyűjtött hulladék elszállításának arányában rejlik még.

2.2. Település karakter szerinti eredmények

A különböző szintű területi lehatárolások mellett vizsgáltuk Budakeszi város település karakterek alapján összegyűjtött referencia csoportokhoz viszonyított helyzetét. (3. táblázat) Azért tartottuk fontosnak ezt az összehasonlítást, mert az RSC mátrix hőtérképén megjelenő markáns eltéréseket más nézőpontból is meg tudtuk vizsgálni, ezzel árnyaltabb képet kaptunk a város jelenlegi státuszáról. Az RSC indikátorok értékeiből országos szinten készített klaszterelemzés a településeket 6 csoportba osztja. (Ennek részletes leírása a következő fejezetben található.) Budakeszi a „Lakótelepülések” közé került, ezért a településkarakterisztika szerinti összehasonlításban az ebbe a csoportba tartozó települések indikátoraiból képzett átlagot használtuk fel referencia értéként. Ehhez hasonló módon, a második viszonyítási rendszert a méret szerint elhatárolt települések átlagértéke adja. A harmadik összehasonlítási indikátor készletet pedig a vállalkozások ágazati tevékenysége szempontjából felosztott településcsoport adatai szolgáltatják.

A területi szintű összehasonlításhoz képest volt olyan indikátor, ami megerősítette az eddig felvázolt települési helyzetképet, és volt olyan, ami teljesen máshova pozicionálta a várost.

A képviselő tekintetében az eddigiekkel azonos helyet foglal el, Budakeszin a hasonló településekhez képest a lakosság itt nagyobb elégedettséget mutat. Az önkormányzatok fejlesztési forrás elérésének hatékonysága minden referencia csoportban nagyobb, ez a különbség még nagyobbra nyílik, ahol az összes gazdasági szereplővel együtt jelenik meg az elért források mértéke.

3. táblázat: Az indikátorok eltérésének mértéke a referencia értékektől százalékban kifejezve Budakeszi város viszonylatában, %

Területi egység	Belső és külső tényezők	Képviselő	Gazdaság	Társadalom	Infrastruktúra	Környezet és egészség	Szabályozási környezet
"Lakóövezet" klaszter	Életminőség	2,7	29,8	55,4	-14,6	7,9	59,6
	Gazdaság-pénzügy	-2,4	-52,8	-19,1	96,5	-51,8	-92,8
	Hatékonyság	-62,6	14,1	-9,6	34,6	-77,2	-7,5
	Aktivitás	-5,6	-62,3	9,6	128,7	-44,2	22,7
5000 - 19 999 fős települések	Életminőség	18,9	33,0	64,5	-6,6	11,5	0,2
	Gazdaság-pénzügy	-33,8	-54,5	-10,2	77,1	-68,8	-92,0
	Hatékonyság	-73,5	67,0	-6,8	32,4	-81,4	-8,6
	Aktivitás	-17,8	-25,9	36,6	41,3	-42,3	-14,7
Szolgáltatás ágazat hangsúlyos települések	Életminőség	2,2	45,0	69,0	8,6	9,3	74,7
	Gazdaság-pénzügy	-5,6	-33,6	-14,0	88,2	-82,4	-89,9
	Hatékonyság	-60,9	-9,7	-6,8	48,6	-84,0	12,9
	Aktivitás	-7,6	-68,1	-1,9	161,2	-19,4	16,4

Forrás: saját szerkesztés, 2020

A gazdaság felől nézve a lakossági jövedelmek nagyobb mértékben térnek el, mint területi szinten. A vállalkozások hozzáadott értéke ebben az összehasonlítási struktúrában is elmarad a többi csoporttól,

még ha nem is olyan mértékben, mint a területi referenciákat tekintve. Az árbevétel növekedés mértéke is alacsonyabb, a lakótelepülések és szolgáltatás hangsúlyos településcsoportokhoz képest fele olyan intenzitású. Azonban a vállalkozási kedv szintje felülmúlja a többi település átlagértékét.

A társadalom állapotára vonatkozó eddigi eredmények megegyeznek a korábbi vizsgálat eredményeivel; nincs tartalék munkaerő az aktív munkaképes korúak körében, és nincs utánpótlása ennek a rétegnek. A polgári öntevékenység magasabb szinten működik a városban, mint a hasonló karakterisztikájú településeken.

Azt már korábban megállapítottuk, hogy az infrastrukturális ellátottság jó, a karakterisztikus csoportokhoz viszonyítva kiemelkedő. Az elérhető alapvető közszolgáltatások száma és kihasználtsága tekintetében tapasztaltunk alacsonyabb értéket, ami egyértelműen a főváros gravitációs terének tudható be a Budapesten gyorsan elérhető szolgáltatások miatt.

A környezetvédelmi beruházások szintje elmarad a hasonló településeken végrehajtott projektekhez képest. A légúti és daganatos megbetegedések aránya is kedvezőbb helyzetre utal. A regisztrált vendégéjszakák száma és az elszállított szelektív hulladék arányát tekintve a területi szintű értékeknél is nagyobb az eltérés Budakeszi és az összehasonlításba bevont településcsoportok között.

A szabályozási környezet vizsgálatakor is azonos eredményre jutottunk az indikátorok összehasonlításakor, kivéve két referencia értéket. Az önkormányzat bevételi szerkezete hatékonyabb a „szolgáltatási ágazat hangsúlyos” településcsoportéhoz képest, míg az összes többi értéktől elmarad. A vállalkozások által lehívott innovációs fejlesztési források mértéke magasabb, mint a „lakótelepülések” és a szolgáltatás hangsúlyos településcsoportok hasonló adatai, a településméret szerinti csoportban viszont elmaradásban van.

A településkarakterisztika szerinti összehasonlításban azonos területeken találtunk pozitív, illetve negatív irányú eltéréseket, mint amikor a szűkebb és tágabb környezethez viszonyítottuk Budakeszi indikátor adatait. Többet információt jelentett, hogy a vállalkozások jövedelmezősége még alacsonyabb szintet mutat a hasonló típusú településcsoportéhoz viszonyítva. A lakosság egészségi állapota alacsonyabb szinten van, mint a fővárostól távolabbi, azonos típusú településeket magába foglaló referencia csoportokban. A lakosság egészségi állapota járási átlagnak felel meg, ami jobb, mint az összes többi vizsgált csoport értéke. Az önkormányzati forrásbevonás sikerességét elhomályosítja, hogy a nem Központi Régióba tartozó, azonos karakterű települések eredményessége nagyobb, az összes települési fejlesztési forrást tekintve is jelentős hátrányban van a város. A lakosság jövedelmi helyzete jobb, mint a referencia csoportoké. A vállalkozások innovációs tevékenysége is előrébb tart Budakeszin a hasonló karakterisztikájú településcsoportokhoz képest, tehát csak a közvetlen környezetéhez képest van elmaradva, ami azt is magában hordozza, hogy a főváros vonzáskörzetében találhatóak az ilyen tevékenységre is képes vállalkozások.

3. Részletező elemzések

3.1. Főkomponens- és klaszterelemzés

A feltáró indikátorok közötti komplex összefüggések vizsgálatát főkomponens-analízissel és K-közép klaszterelemzéssel végeztük el. A főkomponens-analízis egy olyan statisztikai eljárás, amely egy változó szettet alakít át lineáris transzformáció segítségével egy, az eredeténél kisebb számú, új változó szetté. Az eredeti változók standardizált formában (nulla átlaggal és egységnyi szórással) lépnek be a modellbe. Az új változók a főkomponensek, amelyek korrelálatlanok egymással, és az eredeti változók által megtestesített információtartalom lehető legnagyobb részét őrzik meg. A klaszterelemzés egy olyan dimenziócsökkentő eljárás, ahol az eredeti dimenziókat azok a megfigyelési egységekhez rendelt változók jelentik, amelyek mentén a megfigyeltet csoportosítani kívánjuk, úgy, hogy az egy csoportba tartozók minden változó mentén közel legyenek egymáshoz és minden más csoporttól távol essenek. A klaszterelemzés kulcsfogalma a távolság, amelyet asszociációs mérőszámmal és euklideszi értelemben is meghatározhatunk.² A főkomponens és klaszterelemzésekből kizártuk Budapestet torzító hatása miatt, illetve kimaradt minden olyan település is, ahol a bevont változók közül egy, vagy több esetben nem álltak rendelkezésünkre adatok. Ennek eredményeképpen Magyarország 3155 települése közül 3105 helység felelt meg a vizsgálati kritériumoknak, melyeket a feltáró indikátorokból képzett főkomponensek és az 1000 főre jutó vendégéjszakák száma alapján soroltunk csoportokba.

3.2. A főkomponenselemzés eredményei

Az alábbi fejezetben elsőként azt vizsgáltuk, hogy a feltáró indikátorkészlet 24 mutatója milyen összefüggés rendszerben aggregálható. Ehhez főkomponens elemzést végeztünk, mely egy olyan adatredukációs eljárás, mely segít több mutató egyidejű bevonásával megjeleníteni a települési sajátosságokat. Mindez abban nyújt segítséget, hogy rövid, áttekinthető elemzésekkel, mégis több szempont figyelembevételével tudjunk átfogó képet adni a megfigyelt területekről. Ezt követően azt is tanulmányoztuk, hogy Magyarország települései a főkomponensek és egyéb bevont változók mentén milyen sajátosságokkal bíró csoportokba sorolhatók (a torzítások elkerülése érdekében Budapestet nem vontuk be az elemzésekbe).

Egy többlépcsős iterációs folyamat eredményeként három főkomponens kialakítása vált lehetővé, összesen 10 indikátor bevonásával, melyek a bennük foglalt mutatók típusai alapján az „Életminőség”, a „Település-szervezettség” és a „Vállalkozókedv” mutató elnevezést kapták.

---

² Székelyi M. - Barna I. (2005): Túlélőkészlet az SPSS-hez, Typotex, Budapest, 2006

A 3. táblázatban a főkomponenseket alkotó indikátorok listája látható, a hozzájuk tartozó kommunalitások, melyek azt mutatják meg, hogy a főkomponens a bevont változók varianciájának hány százalékát őrizték meg, valamint az összefüggések iránya található. Az „Életminőség” mutató magába foglalja a települések egy lakosra jutó jövedelmének, a munkanélküliségi rátának, az adófizetők arányának adatait, valamint a települések megközelítési és közlekedési kapcsolatainak mutatóját. A „Település-szervezettség” főkomponens az alapvető közszolgáltatások, az önkormányzati bevételek, valamint a szelektív hulladékgyűjtés aggregált adatait tartalmazza. Végül a „Vállalkozókedv” mutató a társas vállalkozások fajlagos értékének, az új és megszűnő vállalkozások arányának, végül a civil szervezetek számának alakulását fejezi ki egyetlen változóban.

Annak érdekében, hogy a különböző mértékegységű változók összehasonlíthatók legyenek, egységes formában, azaz standardizálva kerülnek be az elemzésbe, így a főkomponens is standard változó lesz, melynek 0 az átlaga és 1 a szórása. Ez az oka annak, hogy az egyes településekhez tartozó főkomponens-értékek negatív tartományban is lehetnek. A mutatók negatív, alacsony értékei azt jelentik, hogy az aggregált változók komplex rendszerében az adott település „rosszul teljesít”, pozitív, magas értékei pedig ennek ellenkezőjéről tanúskodnak.

A településekhez tartozó értékek iránya és nagysága azt jelzi, hogy az adott település a bevont indikátorok együttesét kifejező három mutatót tekintve milyen irányban és mértékben tér el az országos átlagtól.

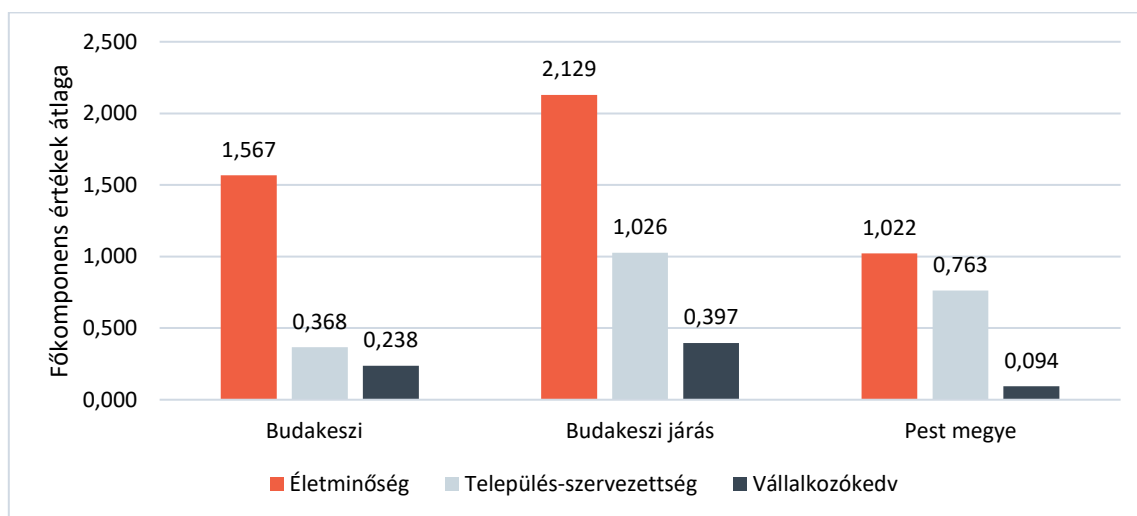
4. táblázat: A főkomponenseket alkotó változók kommunalitásai és iránya

Bevont változók	Kommunalítások	Összefüggés iránya
„Életminőség” mutató (megőrzött információ: 55,1%)		
EG Egy lakosra jutó nettó jövedelem (Ft)	0,85	+
ET Munkanélküliségi ráta (%)	0,59	-
HT Adófizetők aránya (%)	0,41	+
HI Megközelítési és közlekedési kapcsolatok vizsgálata (pont)	0,35	+
„Település-szervezettség” mutató (megőrzött információ: 44,0%)		
EI Települési szinten elérhető alapvető átlagos közszolgáltatások elérhetősége és kihasználtsága (%)	0,52	+
HSz Önkormányzati bevételek struktúrája (pont)	0,49	+
AE Elszállított szelektív hulladék aránya az összes elszállított szilárd hulladékhoz képest (%)	0,31	+
„Vállalkozókedv” mutató (megőrzött információ: 43,9%)		
GI Társas vállalkozások száma 1000 lakosra vetítve (db)	0,53	+
HG Új és megszűnő vállalkozások aránya (%)	0,35	+
AT Ezer főre jutó civil szervezetek száma (db)	0,43	+

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

Az 1. ábra a Budakeszi, a Budakeszi járás és Pest megye főkomponens értékeinek átlagát szemlélteti (az összehasonlításban ebben az esetben nem szerepel Budapest, mivel a torzító hatása miatt nem vontuk be az elemzésbe, illetve Magyarországot sem jelenítettük meg, hiszen – ahogy ezt már az előzőekben említettük – az országos értékek átlaga nulla). Az eredmények alapján egyrészt az láthatjuk, hogy Budakeszi ugyan az országos átlagnál kedvezőbb helyzetben van a bevont változókat illetően, hiszen mindhárom főkomponens értéke meghaladja az országos (nulla) átlagot. Ugyanakkor Pest megyei viszonylatban a „Település-szervezettség” főkomponens értéke elmaradt megyei átlagtól, a Budakeszi járás egészéhez képest pedig mindhárom mutató alacsonyabb a járási értékeknél, különösen a település szervezettségét tekintve. Ez utóbbi változó -budakeszi esetében alig több mint harmada a járási átlagnak.

1. ábra: Budakeszi és a referenciaterületek „Életminőség”, „Település-szervezettség” és „Vállalkozókedv” főkomponens értékeinek átlaga

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

3.3. A klaszterelemzés eredményei

A következőkben azt vizsgáltuk, hogy Magyarország települései milyen jellemzőkkel bíró csoportokat alkotnak a főkomponensek mentén. Az iterációs folyamat során azt láttuk, hogy az „Életminőség”, a „Település-szervezettség” és a „Vállalkozókedv” főkomponensek mellett a vendégéjszakák ezer lakosra jutó száma (GE) bizonyult még jól szegmentáló változónak, ami a turizmus és vendéglátás szerepének mértékét jelzi a térségekben. Az összehasonlíthatóság érdekében ez utóbbi változó is standardizált formában került be az elemzésbe.

A klaszterelemzés eredményeként az ország 3120 települése a bevont változók mentén 6 jól definiálható csoportba volt sorolható, 33 település pedig részleges adathiány miatt nem került be a vizsgálatba (Budapest a torzító hatása miatt maradt ki). Az egyes klasztereket és a csoportképző változók mentén kialakult átlagértékeiket a 4. táblázat mutatja be. Itt fontos megemlíteni, hogy ez a statisztikai módszer a klaszterképző változók által kifeszített négydimenziós térben az egymáshoz legközelebb álló településeket sorolja egy csoportba (négyzetes euklideszi távolság alapján). A klaszterek számának meghatározása a kutató döntése aszerint, hogy a kialakult eredmények alapján melyik az a struktúra, amely a leginkább elfogadható és jól értelmezhető a vizsgálati célok szerint. Ettől függetlenül, főleg mivel nagyszámú elemről (településről) és kevés csoportról van szó, a klaszterek természetesen nem teljesen homogének. A csoportosítás eredményei elsősorban irányadóak és az adott település pozicionálását segítik magyarországi viszonylatban, támogatva ezzel a településvezetői döntéshozatalt. A táblázatban színezéssel segítettük a megértést: a sötétvörös az adott változó csoportok közötti legalacsonyabb, a sötétszürke pedig legmagasabb értékét jelöli, a középső értékeket pedig a két szín halványabb változatai jelzik.

5. táblázat: Az országos települési klaszterelemzés során kialakított csoportok és a klaszterképző változók csoporton belüli átlagértékei.

Klaszterképző változók	1. Erőforrás-hiányos települések (24,1%)	2. Lemaradók (37,8%)	3. Túlélők (2,2%)	4. Lakó-települések (33,4%)	5. Turisztikai zónák (1,3%)	6. Kiemelt turisztikai központ (0,2%)
Életminőség	-1,265	0,144	-0,324	0,773	0,372	0,389
Település-szervezettség	-0,767	-0,319	-0,987	0,975	0,653	1,184
Vállalkozókedv	-0,206	-0,069	3,595	-0,081	0,281	0,338
Ezer lakosra jutó vendégéjszakák száma	-0,106	-0,093	-0,039	-0,068	3,507	13,464

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

Az 1. klaszter az „Erőforráshiányos térség” elnevezést kapta, mivel ez a csoport minden vizsgálati szempont mentén lemaradásban van a többi településeggyütteshez képest. Ebben a körben a legalacsonyabb az életminőség, a vállalkozókedv, valamint a turizmus mutatója is, de a település-szervezettség főkomponens értéke is szomorú képet mutat az érintett helységekről. Az Erőforráshiányos térség csoportot 760 település alkotja.

A „Lemaradók” a legtöbb, 1191 települést összefogó csoportját az átlagosnál kicsivel magasabb életminőség, ugyanakkor alacsony szintű település-szervezettség és vállalkozókedv jellemzi, emellett a turizmus szerepe sem meghatározó. Ezek a települések jellemzően az erőforráshiányos térségek felé tendálnak és megfelelő településfejlesztési stratégia hiányában jó eséllyel romolhat tovább a legtöbbjük helyzete.

A 3. „Túlélők” elnevezésű csoportba mindössze 68 település tartozik. Mivel ebben a klaszterben a legmagasabb a „Vállalkozókedv” mutatója, viszont minden más változó mentén negatív tartományban vannak a vizsgált értékek, valamint áttekintve a csoport településeinek listáját, azt feltételezzük, hogy ezeken a településeken vállalkozásösztönző adózási struktúra kialakítására került sor. Ugyanakkor az további kutatásokat igényelne, hogy feltérképezzük, vajon ezek a gazdasági szervezetek valóban az adott településen végzik-e a tevékenységeiket.

A 4. klasztert „Lakótelepüléseknek” neveztük el, ugyanis a többi csoporthoz viszonyítva ebben a klaszterben a legmagasabb az „Életminőség”, a „Település-szervezettség” pedig a második legmagasabb mutató, ugyanakkor sem a vállalkozások, sem a turizmus szerepe nem meghatározó. Ebbe a klaszterbe került a második legnagyobb számú település (1054 db).

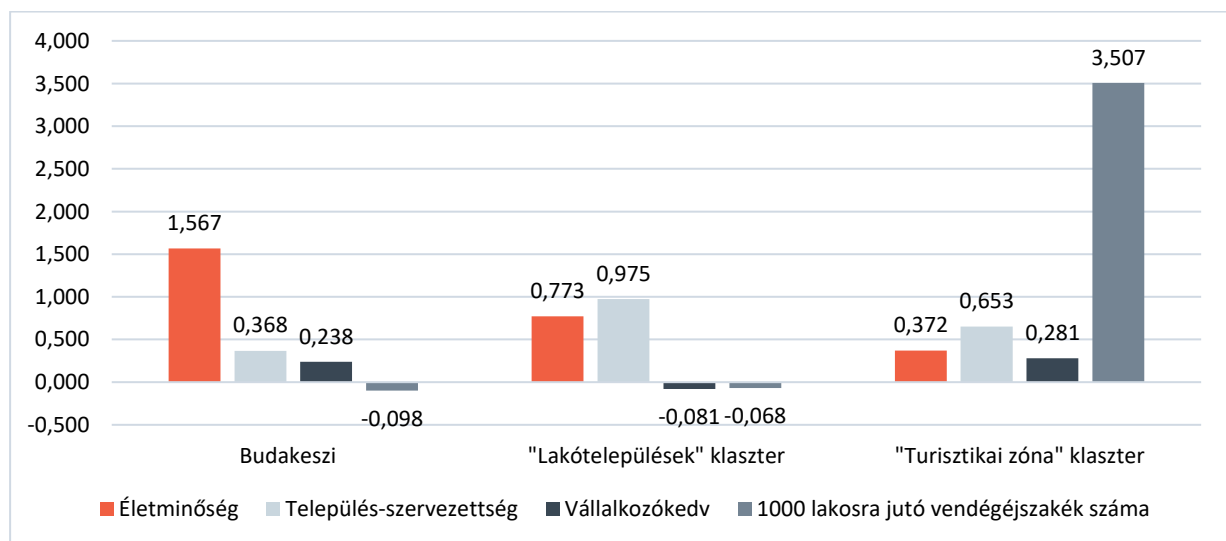
A 3. csoporthoz hasonlóan az 5. „Turisztikai zóna” csoport szintén szűkkörű, 42 település tartozik ebbe a klaszterbe, emellett szorosan kapcsolódik hozzá, a mindössze 5 városból álló (Bük, Hévíz, Mátraszentimre, Zalakaros, Zánka) 6. „Kiemelt turisztikai központ” csoport is. A két klaszter karakterisztikája nagyon hasonló, azzal a különbséggel, hogy az utóbbi esetében az ezer lakosra jutó vendégéjszakák száma kiemelkedően magas, illetve az „Település-szervezettség” mutató értéke is ebben a körben a legnagyobb. Egyébiránt mindkét esetben a klaszterképző változók mindegyike magas pozitív értéket vett fel, így ezek a klaszterek minden szempont mentén a legkedvezőbb helyzetű településeket foglalják magukba.

Az egyes klaszterek országos megoszlását a 2. ábra szemlélteti. A térképen jól látható, hogy a „Lakótelepülések” helységei jellemzően az autópályák mentén és a nagyobb városok körül sűrűsödnek. Ez azt jelenti, hogy azokon a településeken tud alacsony vállalkozói kedv mellett magas életminőség és települési szervezettség megvalósulni, ahol földrajzilag könnyen elérhetőek a munkaadók.

Pest megye jellemzően lakófunkciót lát el, a megye 186 településéből 151 tartozik a 2. „Lakótelepülések” klaszterbe.

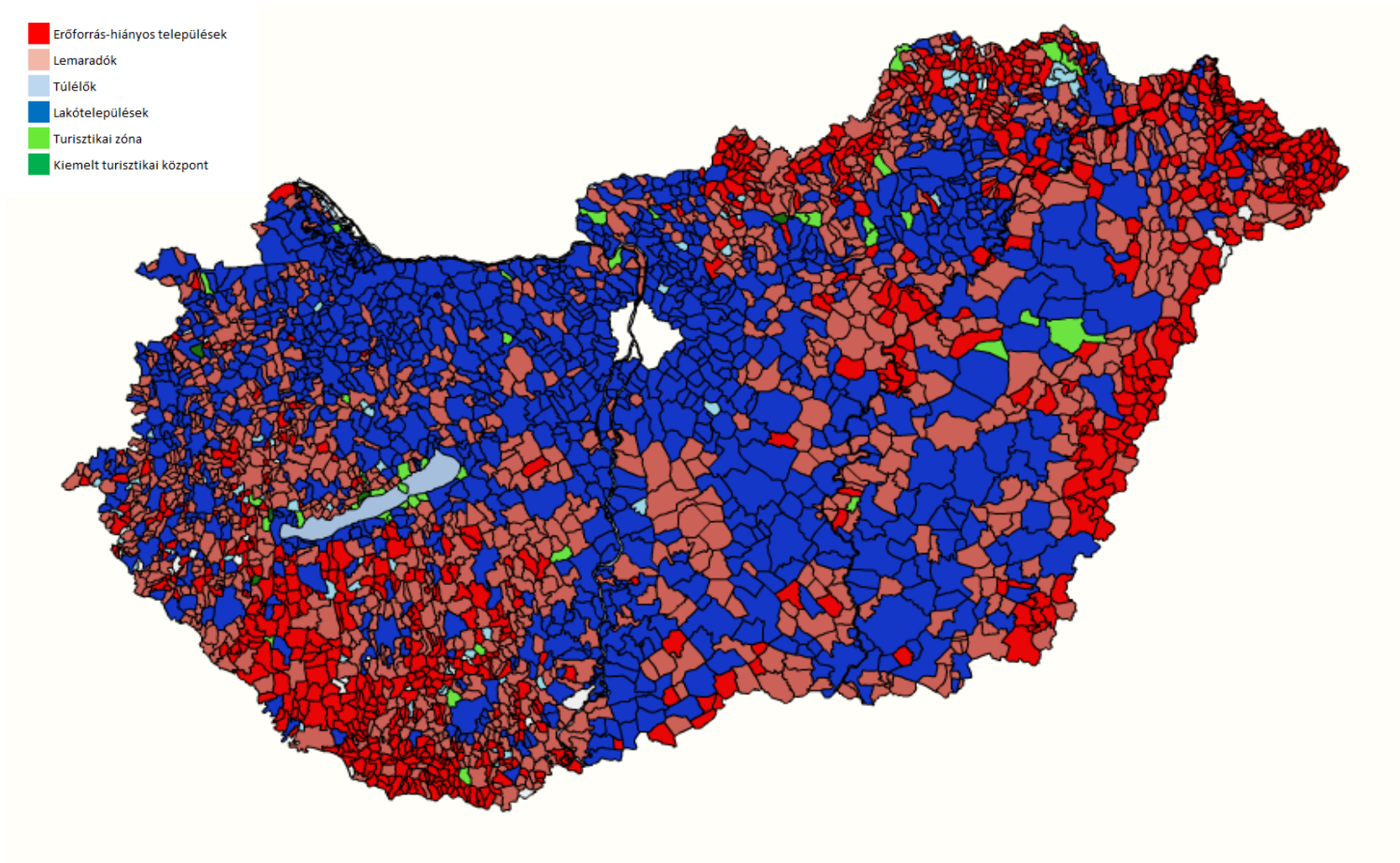
A Budakeszi is a „Lakótelepülések” klaszterébe tartozik, mint ahogy a járás összes települése is. A BÖT térség vállalkozásokra és turisztikai potenciálra vonatkozó mutatói magasak, Budakeszi esetében ez sajnos nem mondható el. A város vállalkozásokra vonatkozó átlaga jóval meghaladja a „Lakótelepülések” klaszter értékét és a vendég éjszakák számára vonatkozó érték is magasabb a csoport átlagánál. Ennek ismeretében elmondhatjuk, hogy ezen a két területen a város kiemelkedik a „Lakótelepülések” klaszterből és a „Turisztikai zóna” klaszter felé mozdul el. A távlati fejlesztési tervek tartalmától függetlenül a vállalkozói szféra megerősítése sürgetően fontos feladat. A vírus okozta gazdasági megtorpanás után a turizmus fejlesztése is reális gazdasági motor a város jövőbeli életében.

2. ábra: Budakeszi és a referenciaterületek az „Életminőség”, „Település-szervezettség” és „Vállalkozókedv” és az 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma mentén képzett klaszterértékek

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

3. ábra: Magyarország települései az egyes klaszterek szerint

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

Készült az GeoMarket program segítségével

3.4. Társadalmi jellemzők

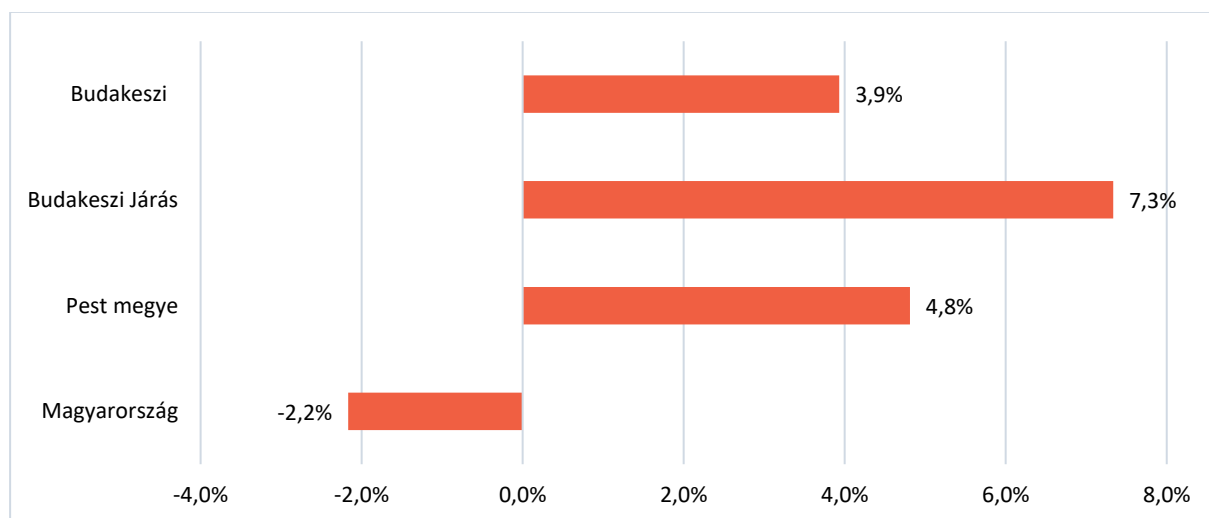
Budakeszi város a Budai-hegyek lábánál, a főváros közvetlen szomszédságában terül el. A Zsámbéki medence kapujaként köti össze a két teljesen eltérő karakterű és más-más társadalmi-gazdasági funkciókat betöltő területet. Ez a határhelyzet magában rejt veszélyeket és számos lehetőséget is. Rendszeres visszacsatolás mellett, a gazdaságot és a társadalmat ösztönző intézkedések kis lépései elindítanak egy változási folyamatot, mely rugalmasan képes reagálni a külső behatásokra és hosszú távon lehetővé teszik a stabil gazdasági struktúra kialakulását. Az aktív figyelem és finom reakciók sorozata a változásokra lehetővé teszi a hosszú távú stabilitást.

Közlekedési kapcsolata a környezetével kiegyensúlyozott. A fővárost két irányból lehet elérni gépjárművel és tömegközlekedési eszközökkel, a XII. kerületen és a XI. kerületen keresztül. A városból gyorsan elérhető az M0 számú körgyűrű és az országos autópálya hálózat. A Környező települések is közúton közelíthetők meg gépjármű, illetve a tömegközlekedés használatával. A város rendelkezik repülőtérrel, mely sport célokat szolgál ki.

Budakeszi 37,1 km²-es területén 14 874 fő lakónépesség él. A város 2013-tól Budakeszi járás központja, mely 12 települést (köztük 4 várost) foglal magába. A járási közigazgatási kereteken felül 2013-ban megalakult a Budakörnyéki Önkormányzati Társulás, mely megerősítette a települést térségi szervező szerepében és lehetőségeket nyitott más szinteken is együttműködésre hívni a járás településeit.

Budakeszi lakónépessége növekedést mutat a 2009-2018 közötti időszakban. A növekedés nem volt egyenletes, 2010-2016 között egy hullámvölgy jellemezte a demográfiai folyamatot, majd az időszak végén ismét növekedés állt be.

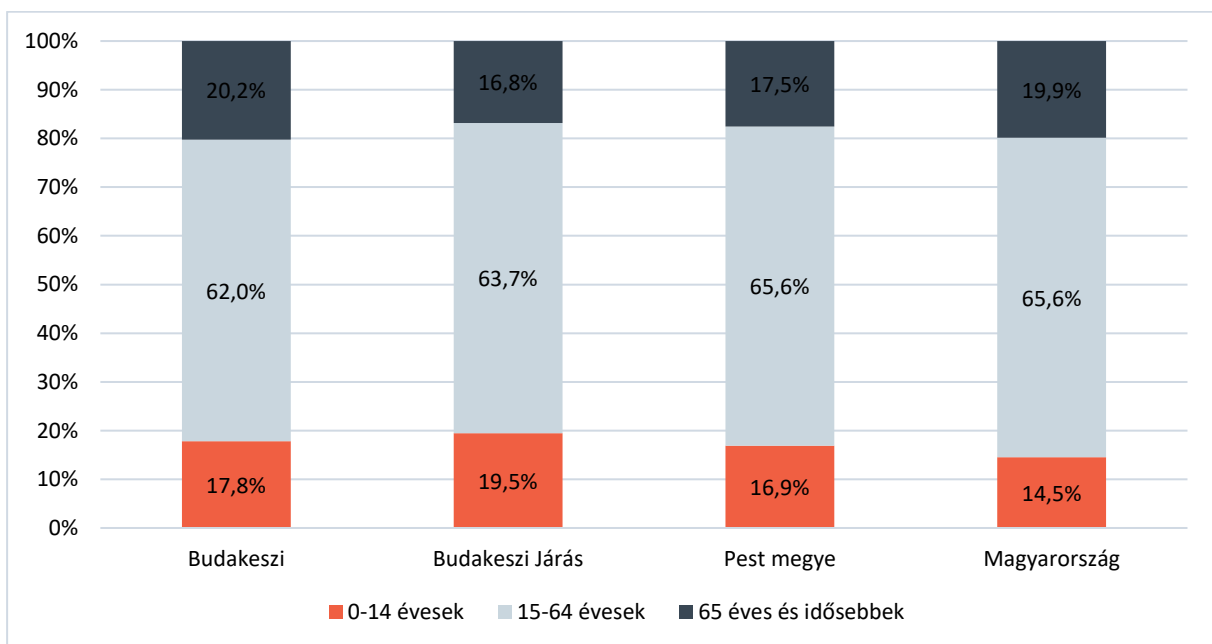
4. ábra: A lakónépesség változásának aránya 2009-2018 között Budakeszi és a referencia területek esetében %

Forrás: TeIR, Települési T-STAR adok 2009, 2018 alapján saját számítás, 2020

A 4. ábrán jól látható, hogy mind a megye, mind a járási mértéktől elmarad a növekedés üteme. A 2011-ben tapasztalt visszaesés mind a három területi egységben megfigyelhető. A megye 2016-ra a járás már 2014-re visszanyerte a kezdeti lakosságát és intenzív növekedési pályára állt. Ezt minden esetben a beköltözők letelepedése idézte elő, ami azt jelenti, hogy a térségbe érkezők inkább egy zónával távolabb látják ideálisnak az életkörülményeket, ami magába foglalja a környezeti tényezőket, az ingatlanpiac helyzetét és nem utolsósorban az ideérkezők jövedelmi viszonyait. Az RSC mátrix elemzésekor előtérbe került, hogy az adófizető munkaképes korú lakosság aránya a legalacsonyabb az összes vizsgált csoporton belül (46,6%).

5. ábra: A lakónépesség kor szerinti megoszlása Budakeszin és referencia területeken %

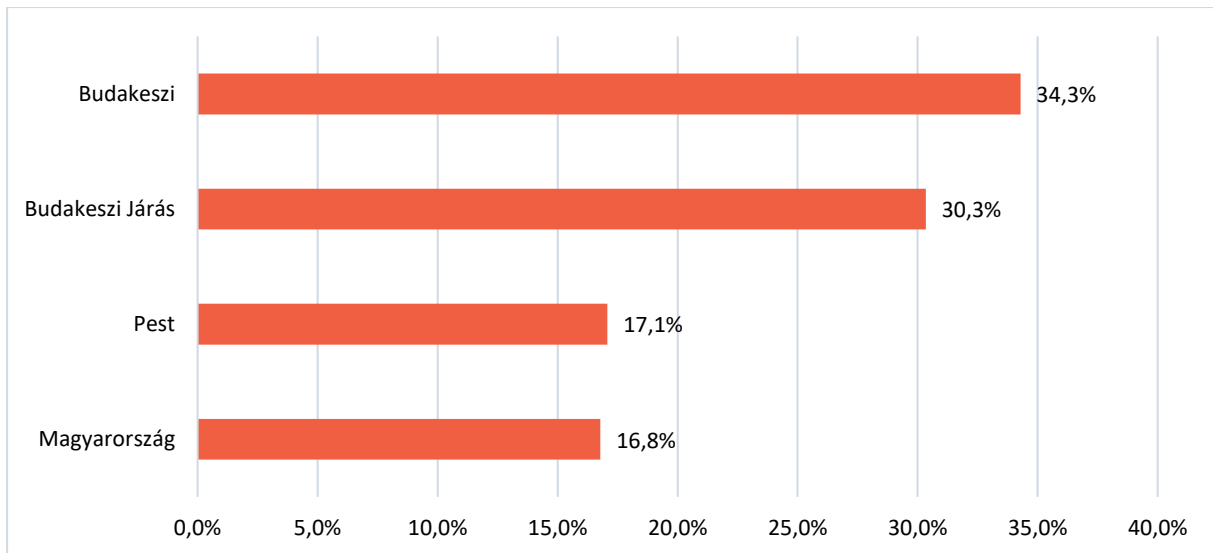
Forrás: TeIR, KSH Települési T-STAR adok 2018 alapján saját számítás, 2020

A 5. ábra szemlélteti a lakónépesség korösszetételét a település és a referencia csoportok esetében. Budakeszin az idősek aránya meghaladja az országos átlagot is, ami a település lakosságának elöregedésére utal. A kiskorúak aránya magasabb, mint a megyei és az országos értékek, ami bizakodásra ad okot, hogy a gyermekes családok nagy száma egyensúlyban tartja a helyi társadalom korszerkezetét. A kettő közötti aktívkorú népesség a legszűkebb mindhárom viszonyítási csoporthoz képest (62,0%), melyen belül egynegyed rész passzív a munkaerőpiacon.

A lakónépesség iskolai végzettségét áttekintve (6. ábra) azt tapasztaltuk, hogy a felsőfokú végzettségűek aránya kiemelkedően magas még az ezen a téren felülreprezentált járási szinthez képest is, és meghaladja a fővárosban mért értéket is (30,6%). A felnőtt lakosság minden harmadik tagja rendelkezik valamilyen felsőfokú végzettséggel, ami a magas szellemi kvalitás mellett a munkaadók

szempontjából magas bérigényeket jelent. A kitelepülési folyamat szabályozása a lakóterületek mértékével és a beépítési sűrűség meghatározásával az önkormányzat hatáskörébe tartozik, ennek szabályozása a település aktuális gazdasági lehetőségeihez szükséges igazodnia. Az infrastrukturális hálózatok leterheltsége és kapacitása is keretet szab a folyamatnak.

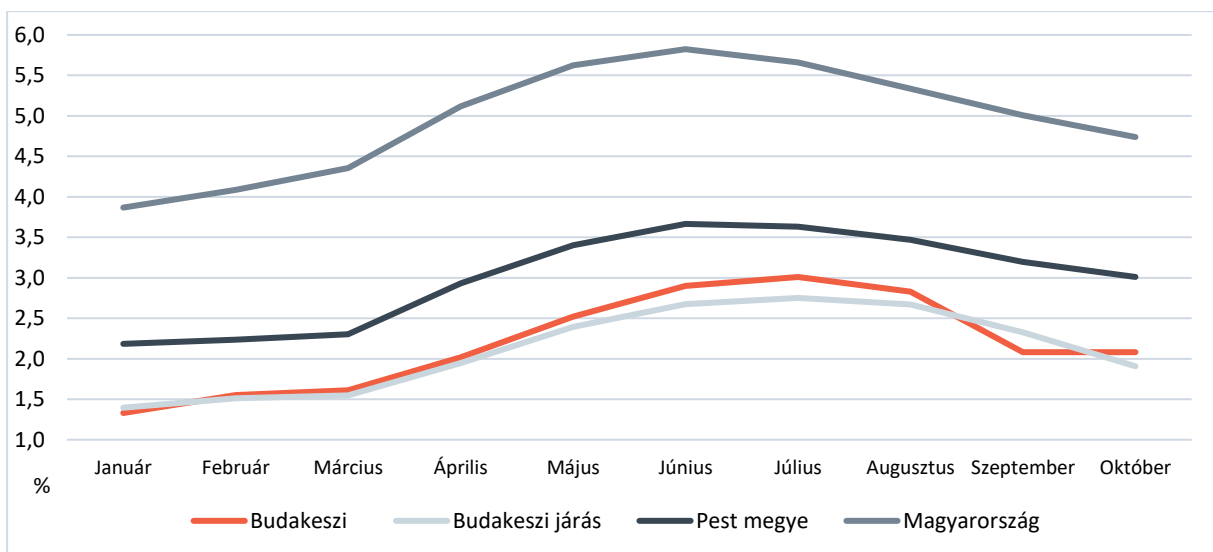
6. ábra: Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkező, 25 éves és idősebb népesség aránya Budakeszin és a referencia területeken, 2011

Forrás: TeIR, KSH 2011 Népszámlálás alapján saját számítás, 2020

Az összehasonlítást képező csoportok között Budakeszin van a legalacsonyabb munkanélküliségi arány (1,6%). A tartósan munkanélküliek aránya (51,1%) elmarad a területi összehasonlításban mért megyei és járási adatoktól, azonban a hasonló település-karakterisztikájú referencia értéket meghaladja.

7. 1ábra: A nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképeskorú lakosság körében, 2020. január-szeptember

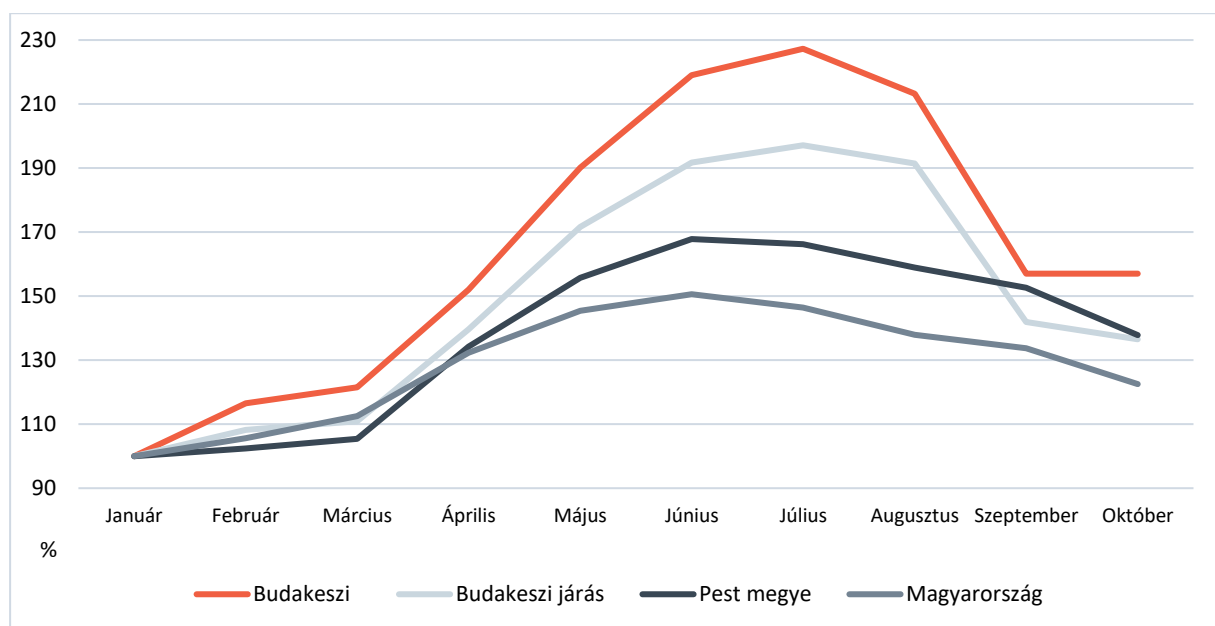

Forrás: NFSZ 2020 adatok alapján saját számítás, 2020

A két érték együttesen arról ad információt, hogy a humánerőforrás szinte teljes egészében lekötött, nem rendelkezik a település tartalékkal a szabad munkaerő területén.

A COVID-19 vírus munkaerőpiacra gyakorolt hatását vizsgáltuk az álláskeresők mutatójának változásában. Budakeszi város és a vizsgált csoportok mindegyikében az álláskeresők számának változása körülbelül azonos ívet fut be, szeptemberre megközelítették a januári értékeket az álláskeresők száma (7. ábra). Azonban míg a többi csoportban az érték tovább csökkent, Budakeszi esetében stagnálás figyelhető meg. Ugyanez az adatsor százalékos arányban kifejezve és ábrázolva felnagyítja a vizsgált területek közötti különbséget. Budakeszi volt a legjobban érintett a munkaerő veszélyeztetettség szempontjából. (8. ábra) A nagy kitérés és gyors visszaesés jelzi, hogy a munkát keresők Budakeszin és a járásban nagyobb mértékben kényszerültek munkahelyet váltani vagy felfüggeszteni a foglalkoztatotti viszonyukat.

8. 2. ábra: Nyilvántartott álláskeresők számának változása (bázishónap január=100), Budakeszi és a referencia területeken a 2020. január és október között, %

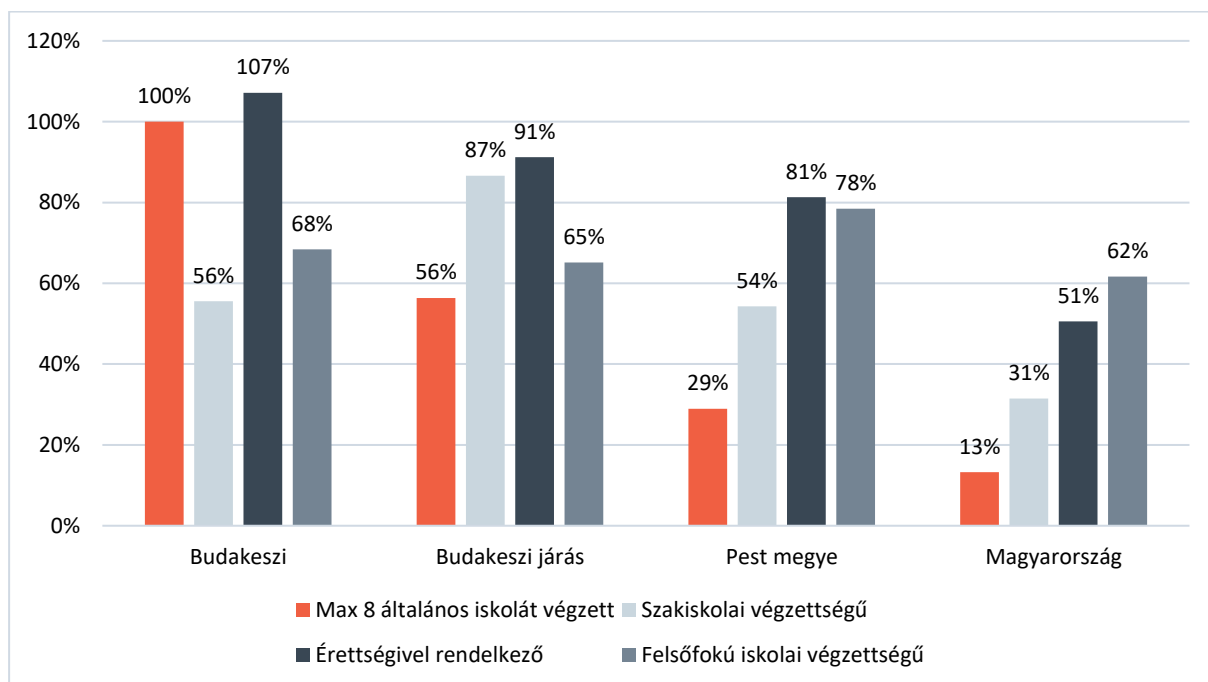

Forrás: TeIR, ITM 2020 adatok alapján saját számítás, 2020

Áttekintettük a munkakeresők iskolai végzettség szerinti megoszlását. A TeIR Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) a lekérdezés időpontjában februártól augusztusig terjedő időszakra nézve szolgáltatott adatot. Ez alapján azt vizsgáltuk, hogy milyen százalékos eltérés mutatkozik a különböző képesítésekkel rendelkező csoportok között Budakeszin és a referencia településeken. (9. ábra) A korábbi ábrán azonosított jelenséget megerősíti, hogy az érettségivel rendelkezők csoportjában kétszeresére nőtt az álláskeresők száma. Hasonlóan magas szinten érintett a 8 vagy annál kevesebb iskolai osztályt végzettek csoportja, akiknek a munkaköre nem igényel szaktudást ezért a

legnagyobb fluktuációval rendelkező munkaköröket töltik be. Későbbiekben ismertetjük a vállalkozások ágazatok szerinti megoszlását, ahol a mezőgazdasági szektor minimális, az ipari szektor alacsony részarányal szerepel. Ez is magyarázza a kevésbé iskolázott csoport nagyarányú érintettségét Budakeszin. A referencia területeken, ahol a magas iskolai végzettség még nagy arányú, szintén az érettségizettek körében találunk magas érintettséget, míg az országos viszonylatban ez nem érvényesül.

9. ábra: A nyilvántartott álláskeresők számának változása iskolai végzettség szerint Budakeszin és a referencia területeken a 2020. február és augusztus között, %

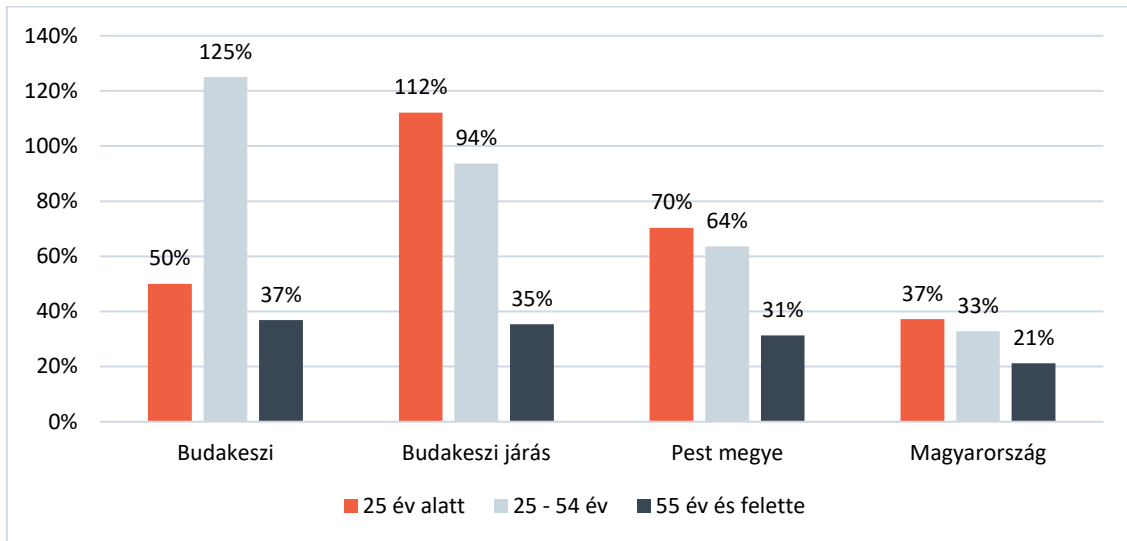

Forrás: TeIR, ITM 2020 adatok alapján saját számítás, 2020

Az álláskeresők kor szerinti vizsgálata (10. ábra) azt mutatja, hogy Budakeszin az középkorúakat érintette leinkább a gazdasági megszorítás, míg a referencia térségekben a pályakezdők voltak veszélyeztetett helyzetben. A város helyzetét kedvezőbbnek ítéljük ilyen szempontból, mert az érintettség követi a kor szerinti megoszlás arányát, míg a referencia területeken a fiatalok veszélyeztetettsége magasabb.

A munkakeresőket lakóhely szerinti regisztrációja nehezen beazonosíthatóvá teszi a megszűnt munkahelyek területi eloszlását, de Budakeszi is a főváros által erősen befolyásolt területek közé tartozik a munkahelyek tekintetében.

10. ábra: A nyilvántartott álláskeresők számának változása korcsoportok szerint Budakeszi és a referencia területeken a 2020. február és augusztus között, %

Forrás: TeIR, ITM 2020 adatok alapján saját számítás, 2020

Megemlítjük a munkavállalók más településekre történő ingázási mintázatát. A település foglalkoztatottjainak 66,3%-a más településre jár munkát végezni. (6. táblázat, 11. ábra) Az érték nem kiugró az agglomerációs és közút hálózat mentén elhelyezkedő települések körében. A COVID-19 okán életbe léptetett intézkedések hatására a foglalkoztatók és a munkavállalók is rövid idő alatt megtalálták a hatékony munkavégzés fizikai kontaktus nélküli módjait. Az otthonról végezhető munka, a munkahelyre bejáró létszám megfelelése és időben eltolása, a távoktatás bevezetése mind hozzájárult a közlekedési terhelés csökkentéséhez a városban. Ha az oktatásban nem is, de a munkadók szempontjából érdemes meggondolni a költséghatékonyabb irodák fenntartását, a közlekedési költségek csökkentését. A város szempontjából pedig megfontolandó lehet olyan nyílt iroda kialakítása, ahol stabil internetkapcsolattal folyhat a távmunka a településen belül.

6. táblázat: Budakesziről elingázók aránya a foglalkoztatottakon belül, Népszámlálás 2011.

Céltelepülés (járasközpont)	Elingázók száma	Elingázók az összes elingázó arányában	Leggyorsabb út hossza	Leggyorsabb út időtartama
Budapest	2946 fő	78,6%	22 km	33 p
Érd	16 fő	0,4%	18 km	19 p
Pilisvörösvár	6 fő	0,2%	20 km	27 p
Szigetszentmiklós	6 fő	0,2%	32 km	29 p
Székesfehérvár	5 fő	0,1%	62 km	41 p
Tatabánya	5 fő	0,1%	54 km	38 p
Vác	5 fő	0,1%	57 km	60 p
Dunakeszi	4 fő	0,1%	37 km	45 p
Gödöllő	4 fő	0,1%	55 km	57 p
Győr	4 fő	0,1%	117 km	73 p
Szeged	4 fő	0,1%	191 km	121 p
Bicske	3 fő	0,1%	31 km	27 p
Esztergom	3 fő	0,1%	41 km	45 p
Vecses	3 fő	0,1%	50 km	42 p

Forrás: <http://webmap.lechnerkozpont.hu/webappbuilder/apps/foldgomb1708/>

Az ingázás szinte kizárólagos célterülete Budapest, ami a lakosság magas jövedelmi viszonyainak egyik oka. A település fővárossal való szoros kapcsolatának oldására a munkahelyteremtésen keresztül lehet hatást gyakorolni.

11. ábra: Elingázók aránya a foglalkoztatottakon belül, Budakeszi város – Népszámlálás 2011.

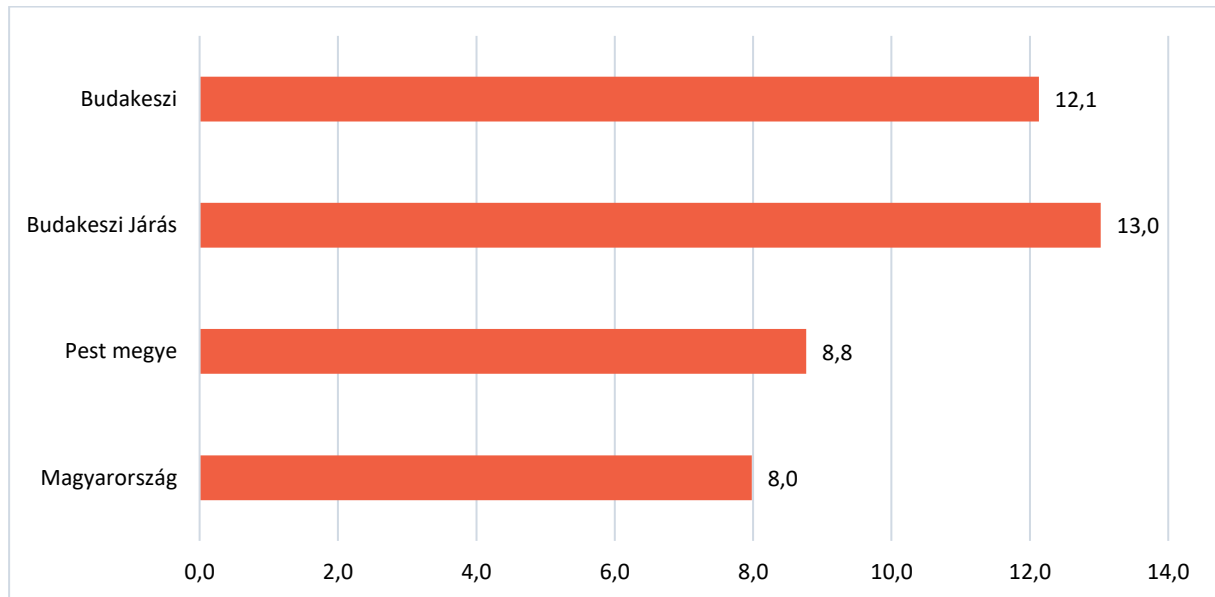
Forrás: <http://webmap.lechnerkozpont.hu/webappbuilder/apps/foldqomb1708/>

A túltelített közlekedési kapcsolatokon keresztül bonyolított napi munkába járás egy nem eléggé hangsúlyozott folyamatos stresszállapotot tarthat fenn az emberi szervezetben. Ez hosszú távon az életminőség rovására megy akkor is, ha magas minőségű környezetben lakik a dolgozó.

3.5. Gazdasági jellemzők

Budakeszi város vállalkozásait az RSC mátrix segítségével már megvizsgáltuk. Ugyan a létszámuk tekintetében kedvező, a többi mutató alapján viszont nincs jó helyzetben a vállalkozói szféra a településen. A működő vállalkozások száma 100 lakosra vetítve nagyon magas a településen, amit csak a Budaörs adatait tartalmazó járási és a budapesti értékek haladnak meg (12. ábra).

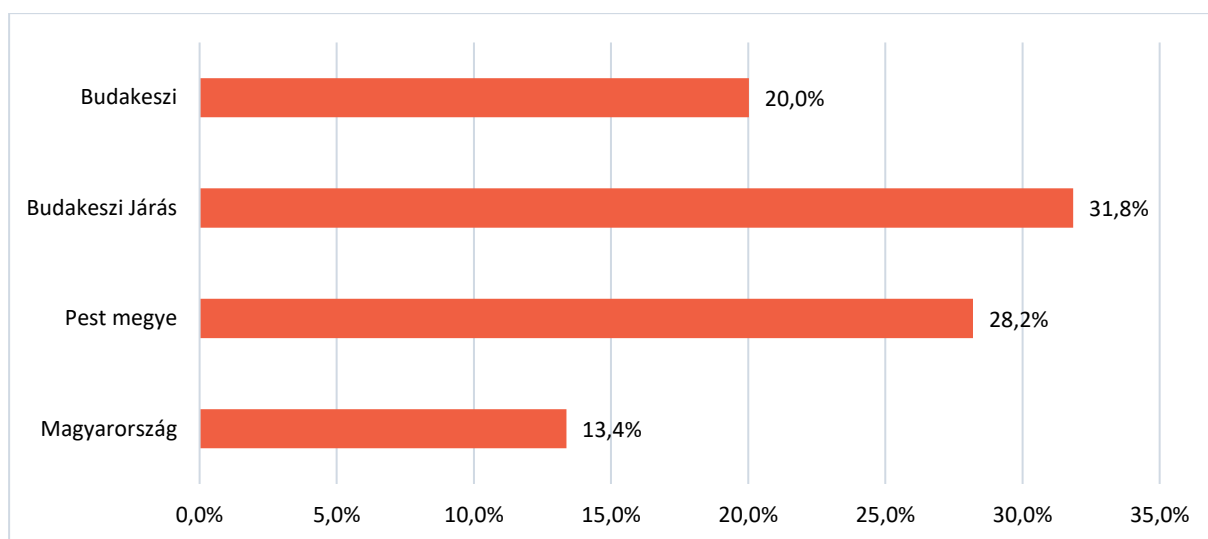
12. ábra: A működő vállalkozások száma 100 lakosra vetítve, 2018

Forrás: TeIR, KSH 2018 saját szerkesztés, 2020

A gazdasági szereplők magas száma mellett a 2009-2018-as időszakban a működő vállalkozások növekedési aránya (20%) már elmarad a járási és megyei átlagoktól, de az országos szintet meghaladja. (13. ábra) A növekedés alacsonyabb intenzitása összefügg a vállalkozások jövedelmezőségével, ami ellentétes irányban szabályozza a vállalkozási kedvet. A növekedési ütem kétharmada a szűkebb környezet fejlődési ütemének, ez a térség többi településéhez viszonyítva megtorpanás. Az itt leteleplők vállalkozási kedve alacsonyabb szintű, mint a járás többi településének, a gazdasági szereplők súlya eltolódik a háztartások irányába.

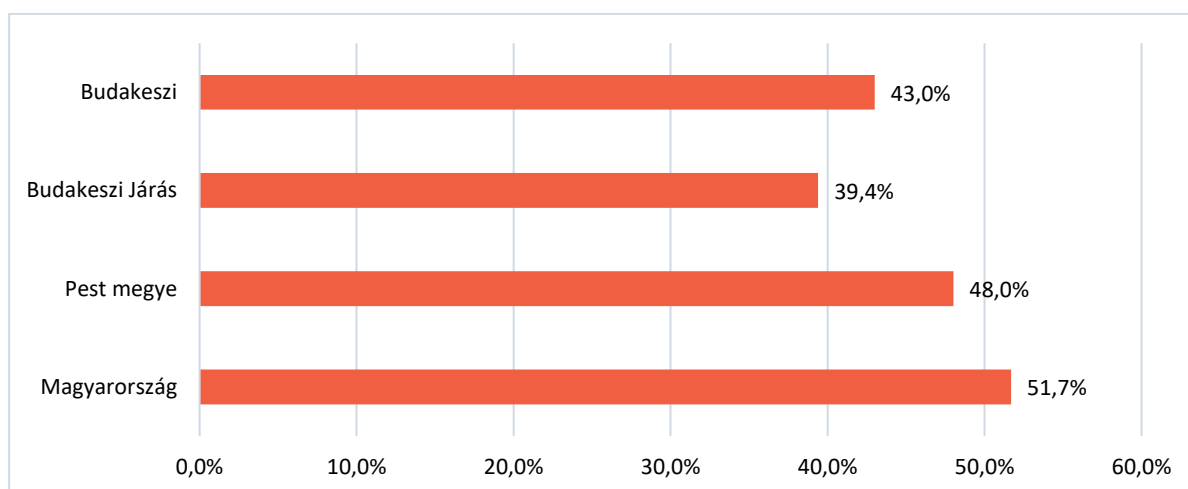
13. ábra: Működő vállalkozások számának változása Budakeszin és a vizsgált területeken (2009-2018)

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

Az összes vállalkozások között az egyéni vállalkozások aránya közvetetten a társas vállalkozások számára is utal (14. ábra). Az egyéni vállalkozási formában elsősorban a munkaerő kerül eladásra, ezért nem növeli az értékesítésből származó árbevételt. A társasvállalkozások alacsony száma pedig a hozzáadott érték nagyságán észlelhető. Kiegyensúlyozott vállalkozási szerkezet akkor alakul ki egy településen, ha nagyobb létszámú vállalkozások megfelelő arányban vannak jelen. Gazdasági erejüknél fogva kevésbé sérülékenyek, tevékenységeik szélesebb piacokat tudnak elérni, értékteremtésük kiegyensúlyozott. Az egyéni vállalkozások méretükből adódóan szűkebb területen mozognak, ezért minden külső hatásra érzékenyebbek.

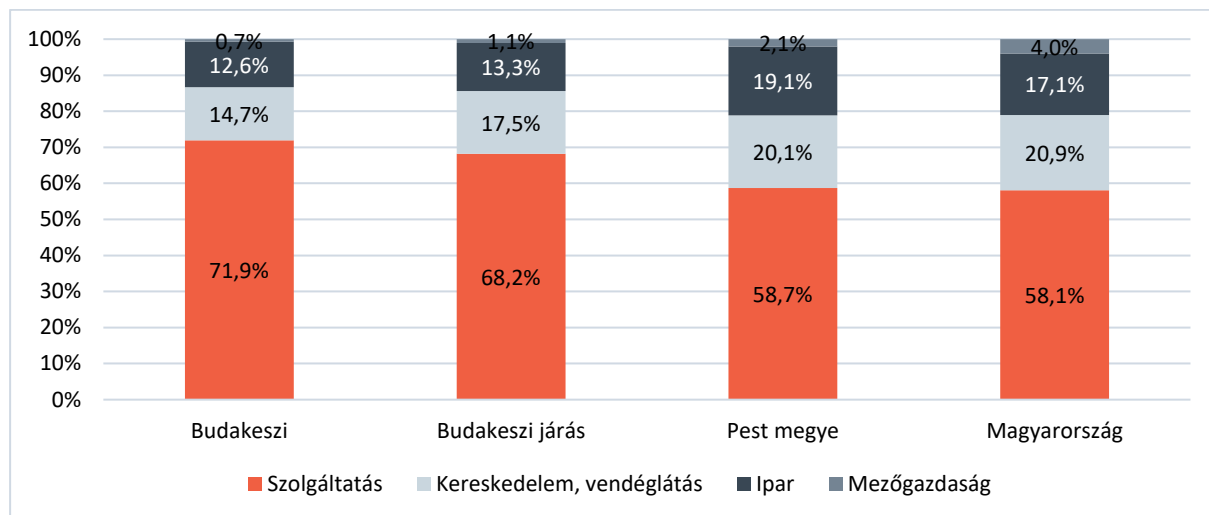
14. ábra: Az egyéni vállalkozások aránya az összes vállalkozások között Budakeszi város és a referencia csoportok között

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

A vállalkozások tevékenységeit tekintve nagyon egyoldalú képet látunk (15. ábra). A mezőgazdasági tevékenység szinte teljesen eltűnni látszik, de kereskedelem, vendéglátás és az ipari szektor is zsugorodik össze. A vállalkozások 71,9%-a a szolgáltatási ágazatban működik, ami sérülékennyé teszi a helyi gazdaságot, mivel járványügyi intézkedések és korlátozások is a legnagyobb mértékben az ember-ember kapcsolaton alapuló szolgáltatásokat érintették a legérzékenyebben.

15. ábra: Budakeszi város és a referencia területeken működő vállalkozások a tevékenységi szektor szerint megoszlása, 2017 (%)

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

Az ágazati sajátosságok után megvizsgáltuk azt is, hogy a vállalkozások létszáma alapján hogyan jellemezhetők Budakeszi város vállalkozásai (6. táblázat). A mikrovállalkozás méretű (0-9 fő) szereplők 96,7%-át fedik le teljes csoportnak, ami nagyon instabillá teszi ezt a szektort. Mindössze 5 db középvállalkozás méretű cég tevékenykedik a településen. A város területén kijelölt gazdasági övezet még rendelkezik szabad területekkel, kívánatos lenne, ha ide lehetne telepíteni nagyobb gazdasági erővel rendelkező vállalkozásokat.

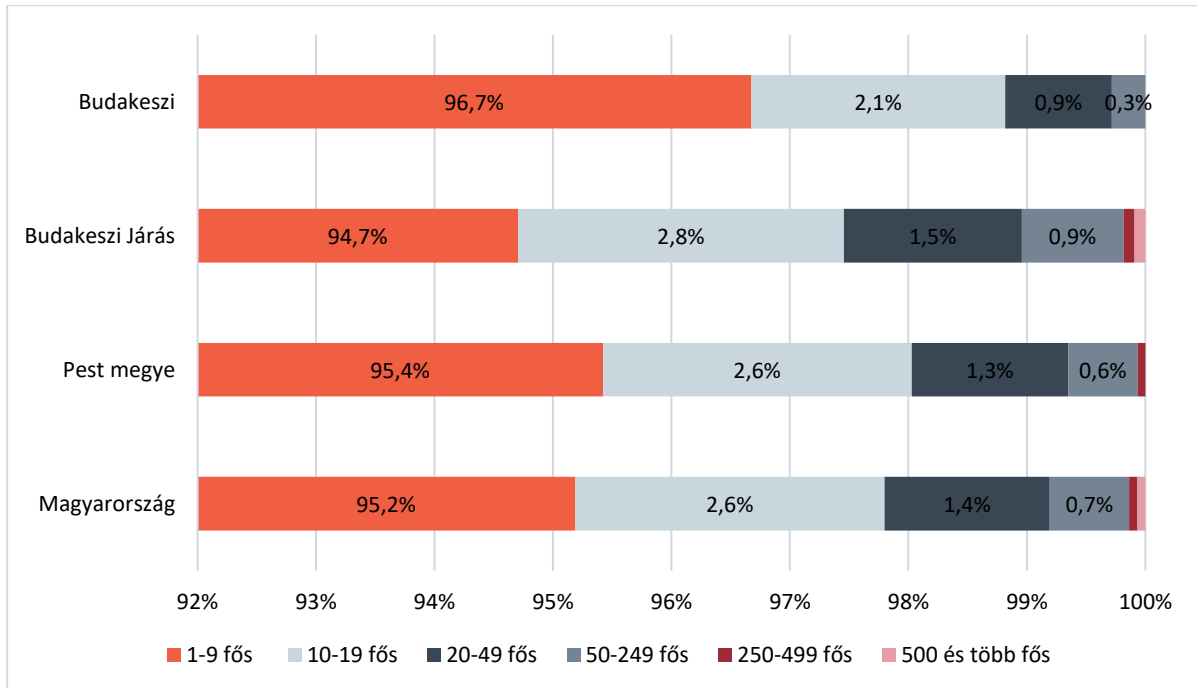
6. táblázat: A vizsgált térségek működő vállalkozásainak száma foglalkoztatotti létszámkategóriák szerint, 2018

Működő vállalkozások, 2018	1-9 fős	10-19 fős	20-49 fős	50-249 fős	250-499 fős	500 és több fős	Összesen
Budakeszi	1715	38	16	5	0	0	1774
Budakeszi Járás	11359	330	180	103	11	11	11994
Pest megye	106933	2918	1481	659	70	55	112116
Magyarország	742226	20357	10882	5214	562	508	779749

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

Szemléletesen érzékelteti a 16. ábra, hogy Budakeszi vállalkozásainak szerkezete nem kiegyensúlyozott, szélesíteni szükséges a kisvállalkozói réteget.

16. ábra: A vizsgált térségek működő vállalkozásainak száma foglalkoztatotti létszámkategóriák szerint, 2018 (%)

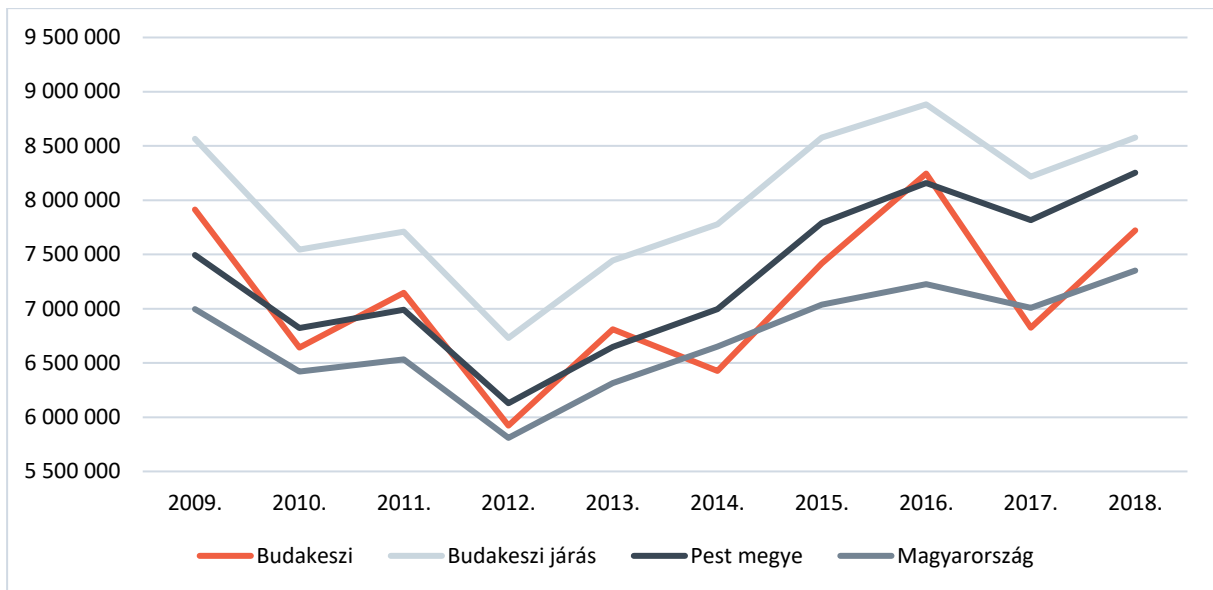

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját számítás, 2020

A vállalkozásokról három területen értünk el összevethető adatokat, melyek segítségével a 2009-2018 időszakban bekövetkező változásokat értékeltük. A TAO hatálya alá tartozó, az EVA rendszerben adózó és az egyéni vállalkozók csoportjában működő vállalkozásokról jelenítünk meg az egy vállalkozásra jutó jövedelem és a foglalkoztatottak juttatásait bemutató adatokat.

Az EVA-t benyújtó vállalkozások száma az időszakban a negyedére csökkent (18. ábra). Ennek legfőbb oka az adónem megszüntetése. Az egy vállalkozásra jutó bevételek egyenetlenül emelkednek minden csoport esetében. Budakeszi vállalkozásait tekintve még nagyobb az ingadozás mértéke, de összeségében felfelé mozdult el (átlagosan 7,7 millió forintról 7,9 millió forintra) (17. ábra).

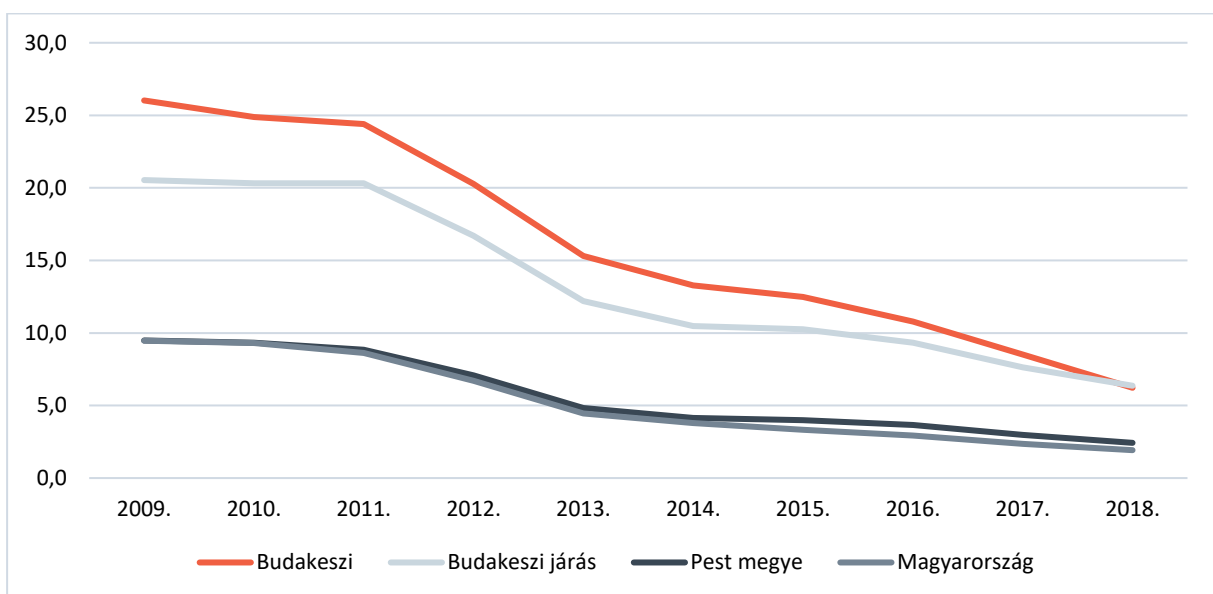
17. ábra: Egy évés vállalkozásra jutó jövedelem Budakeszi és vizsgált térségek vonatkozásában

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

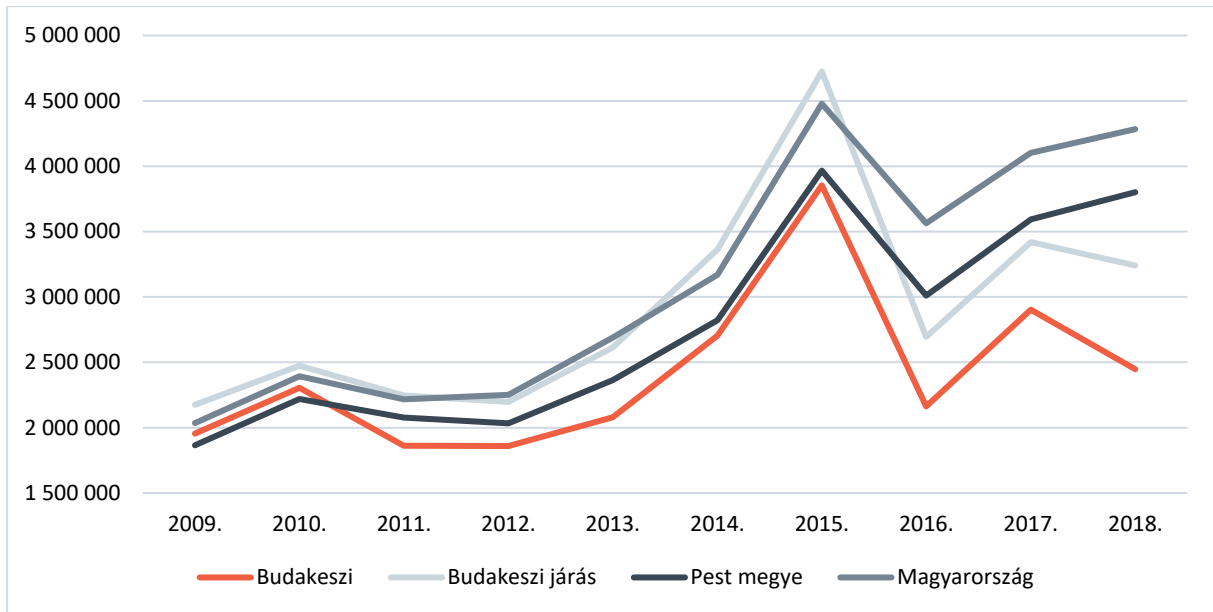
Az egyéni vállalkozók száma kétharmadára csökkent ebben az időszakban. A jövedelem növekedés más tartományon belül figyelhető meg, mint az EVA-s vállalkozások esetében (átlagosan 2 millió forintról 2,5 millió forintra emelkedett) (19. ábra). Budakeszin az egyéni vállalkozói csoportba tartozó vállalkozók köre nem tud olyan mértékű jövedelem növekedést felmutatni, mint a referencia csoportok. Az utolsó évek tendenciája lefelé szálló, ami nem erősíti a vállalkozásokról eddig kialakult kedvezőtlen képet.

18. ábra: Évés vállalkozások száma 1000 lakosra vetítve Budakeszi és vizsgált térségek vonatkozásában

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

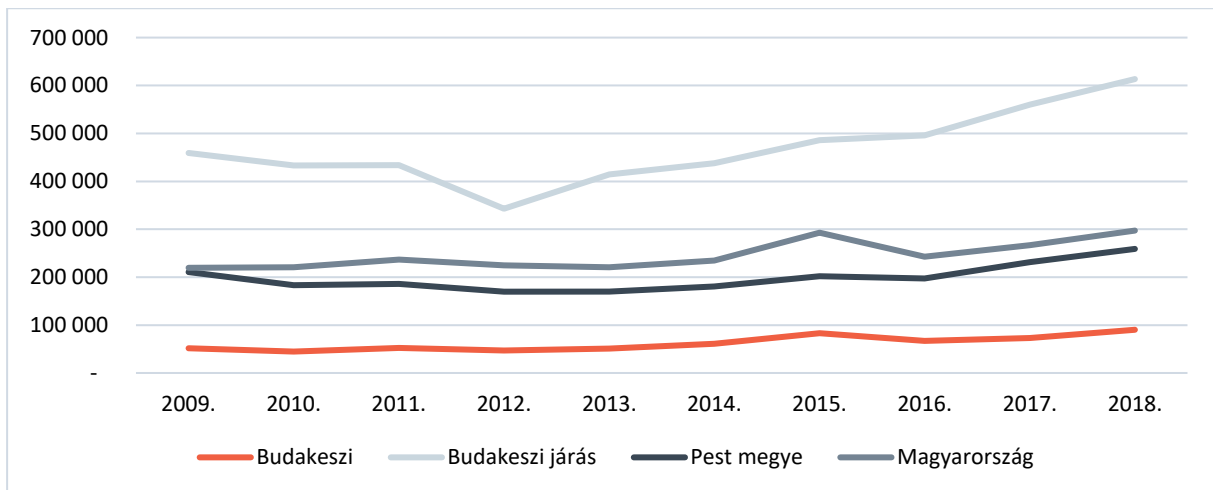
19. ábra: Egy egyéni vállalkozásra jutó adóalapot képező jövedelem

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

A TAO hatálya alá tartozó vállalkozások esetében az egy vállalkozásra jutó bevétel az összehasonlítást adó csoportokban emelkedett. Budakeszi esetében is emelkedés figyelhető meg az időszak végén, de a jövedelem értéke elmarad mind a három referencia csoport átlagától (20. ábra).

20. ábra: TAO bevallást benyújtó vállalkozás bevételeinek változása % Budakeszin és a referencia csoportokban

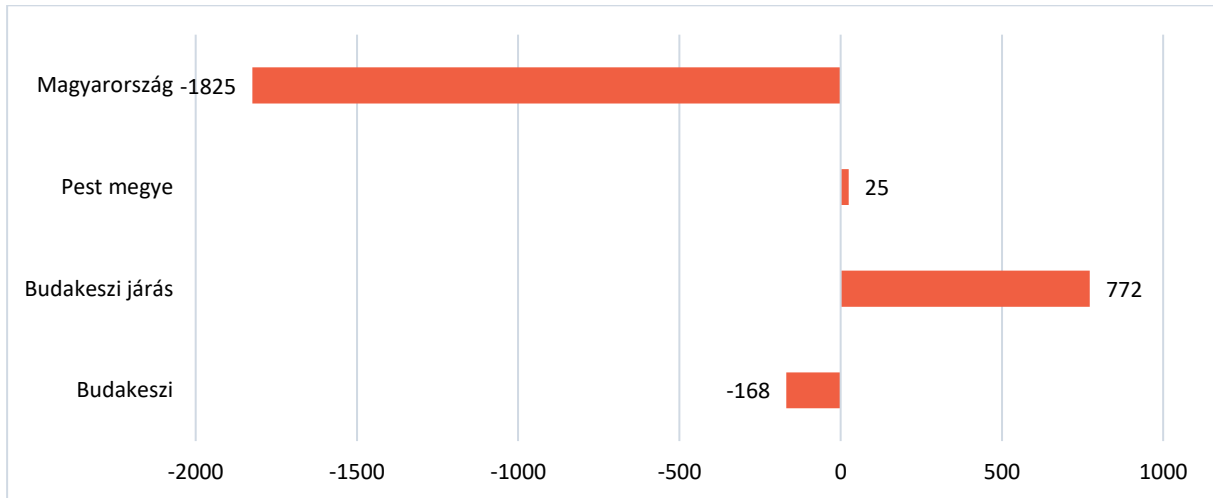

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

Az alacsony jövedelem mellett megnéztük a társas vállalkozások adózott eredmény változását a 2009-2018 időszakban (21. ábra). A nem intenzív bevétel növekedés mellett a társas vállalkozások évi teljesítménye is ingadozó. Az országos és a megyei értéket figyelmen kívül hagyva a nagy szórás értéke

miatt, a járás hasonló vállalkozásainak és Budakeszi gazdasági szervezetinek a teljesítménye nagyon eltérő gazdasági potenciált mutat.

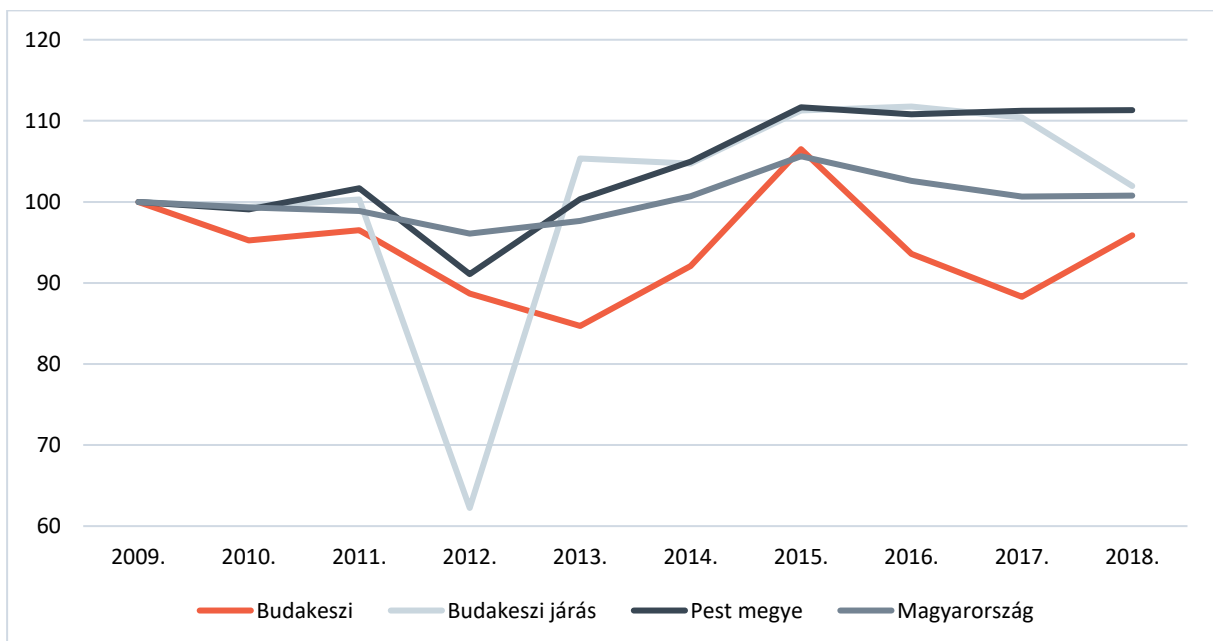
21. ábra: Egy társas vállalkozásra jutó adózott eredmény átlaga Budakeszi és a referencia területek 2009-2018

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

A vállalkozásokat megvizsgáltuk a foglalkoztatottak szempontjából is. A város tekintetében összességében csökkent a foglalkoztatottak száma (4%), egyenetlenül, érzékenyen reagálva a környezeti impulzusokra.. Mindegyik referencia érték csökkent az időszak végére a megyei adatot kivéve, Budakeszi esetében az időszak végén tapasztaltunk erős növekedést.

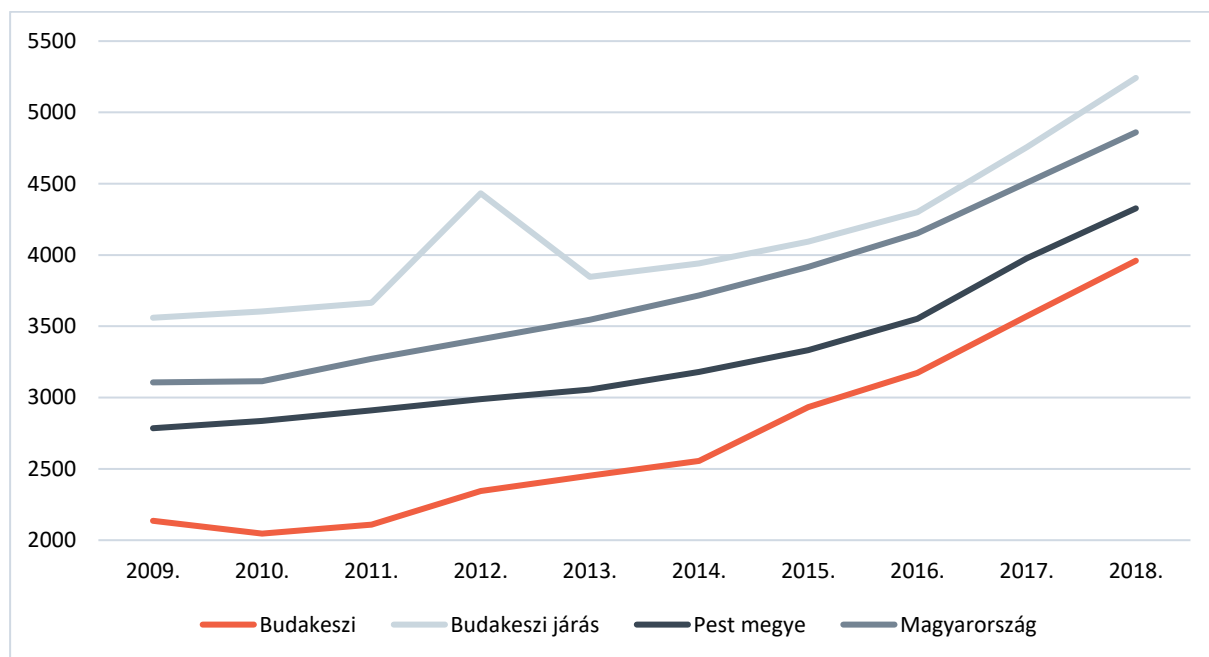
22. ábra: foglalkoztatotti létszám változásának mértéke % (bázisév 2009=100), 2009-2018

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

Áttekintettük a személyi jellegű ráfordítások nagyságát (23. ábra), és hogy ez mekkora részt fed le az összes ráfordításokból. A vizsgált időszak elején a személyi jellegű ráfordítások mértéke mindenhol emelkedik az összehasonlított csoportok között. Azonban míg a referencia csoportok magasabb összegekről egyenletesen fejlődtek felfelé, addig Budakeszi város kisebb megtorpanásokkal érte el a magasabb szintet.

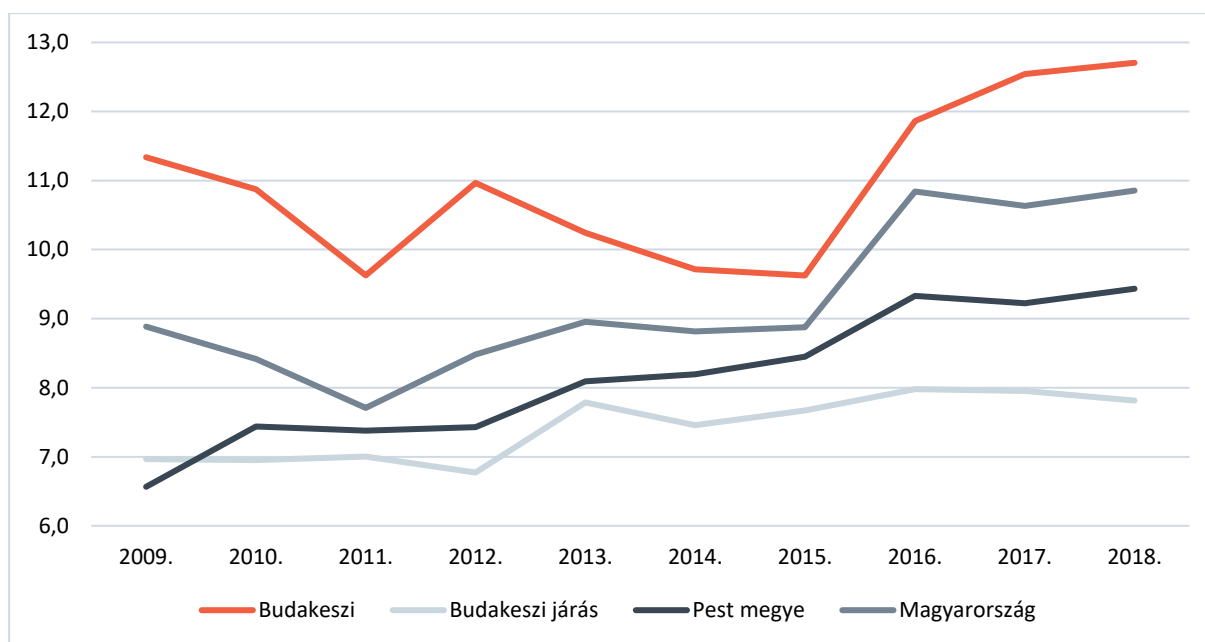
23. ábra: Egy foglalkoztatottra jutó személyi jellegű ráfordítás, 2009-2018, ezer Ft

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

A személyi jellegű ráfordítások aránya az összes ráfordításból szintén emelkedik minden vizsgált csoportban, a kezdeti időszak átlagos 8,0%-ról a periódus végén 10,2%-ra (23. ábra). Ennek magyarázata a bérigények változása és a minimálbér megemelésének a ténye. Budakeszin a kezdeti magas érték (11,3%) tovább emelkedett (12,7%), hasonlóan, mint a többi csoportban. Azonban mind az emelkedési egyenletlenség, mind az összesráfordításokból való részarány jóval magasabb, mint a közvetlen környezetében. A szolgáltatási tevékenységekkel erősen felülreprezentált vállalkezési struktúra érthetővé teszi az adatokat. A magas bérigénnyel rendelkező munkaerő kínálat, az alacsonyabb költségvetéssel működő vállalkozások és a magas humánerő forrást igénylő tevékenységek együttesen ilyen képet mutatnak. Szükséges megjegyezni, hogy mindez sérülékennyé teszi a vállalkozói kört és azon keresztül a foglalkoztatotti csoportot is.

24. ábra: Személyi jellegű ráfordítás aránya az összes ráfordításból, 2009-2018

Forrás: A TeIR, NAV adatai alapján saját számítás, 2020

Budakeszi város vállalkozói struktúrájának áttekintése után megvizsgáltuk azt is, hogy a városban a gazdálkodási forma (GFO) kód szerinti részletes ágazati bontása alapján hány vállalkozás működött a településeken a 2018-as évben. Első körben az egyes ágazatokat besoroltuk a jelenlegi válság általi érintettségük szerint. Az eddigi tapasztalatok alapján úgy véljük, hogy a vírussal szembeni védelem érdekében tett intézkedések által leginkább érintett és sérülékeny szektorok a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, valamint a művészet, szórakoztatás, szabadidő területén tevékenykedő szervezetek csoportja. Szintén jelentősen kitett, ugyanakkor tevékenységi területtől függően veszélyeztetett ágazata a kereskedelem, gépjárműjavítás gazdálkodási formába sorolt vállalkozói köre. Az ipari tevékenységek, az információ, kommunikáció, ingatlan-ügyek, szállítás, mezőgazdaság részlegesen kitett ágazatai a gazdasági recesszióknak. Az oktatást, egészségügyet, közigazgatást, adminisztratív tevékenységek működését pedig jelen állás szerint alig érinti a válság, vagy „csupán” az eddigi működés rendszerén szükséges változtatni (7. táblázat). A revitalizáció húzóágazatainak, illetve ezen belül is a sikeres vállalkozástípusok, vállalatvezetési stratégiái jelen pillanatban még csak jelentős pontatlansággal azonosíthatók be, ezek egzakt meghatározása primer felméréseket és további, fókuszált elemzéseket igényel, így a munkafolyamat eme szakaszában ennek leírására nem vállalkozunk.

7. táblázat: Az egyes gazdálkodási formák (GFO) besorolás a válság általi érintettségük szerint, 2020 (*=legkevésbé veszélyeztetett - *****= leginkább veszélyeztetett)

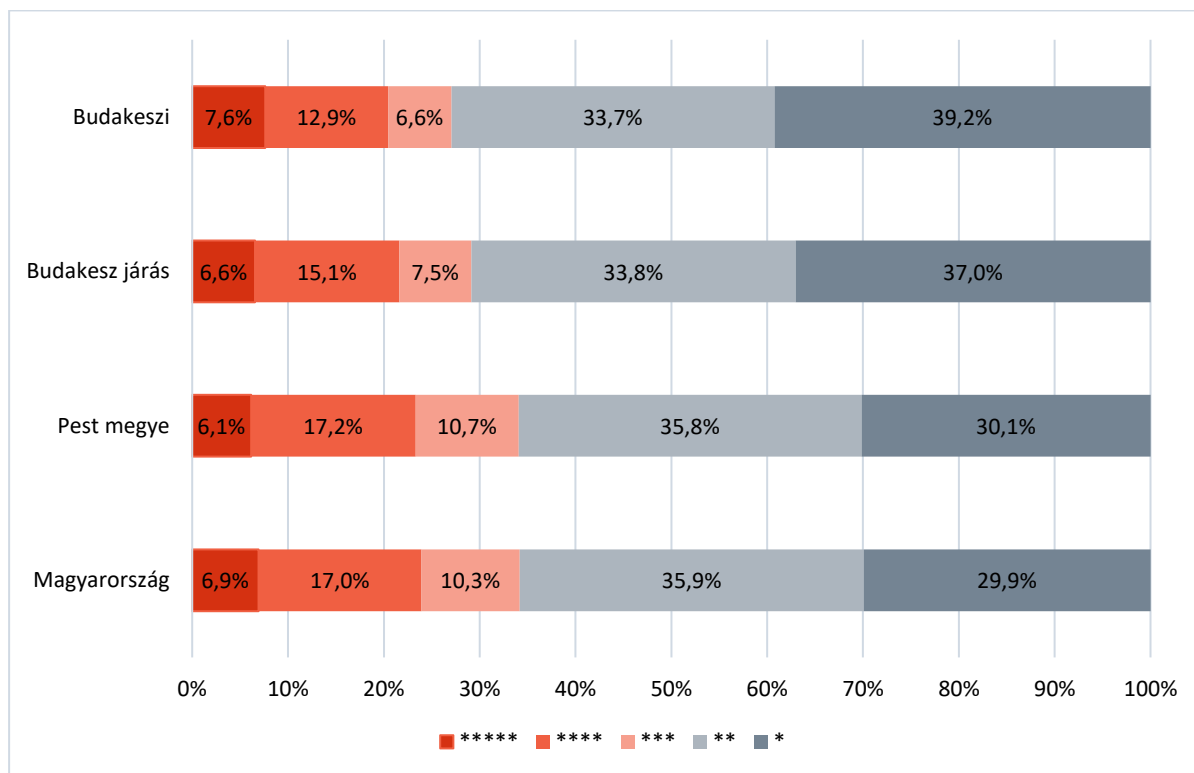
Ágazat	Budakeszi	Budakeszi járás	Pest megye	Magyarország	Veszélyeztetettség foka
Művészet, szórakoztatás, szabadidő	102	499	3620	23848	*****
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	33	289	3264	30232	*****
Kereskedelem, gépjárműjavítás	228	1806	19269	132382	****
Egyéb szolgáltatás	81	561	6920	50642	***
Szállítás, raktározás	36	341	5124	29525	***
Információ, kommunikáció	188	1170	7821	45082	**
Építőipar	111	864	12889	78168	**
Feldolgozóipar	113	730	8524	54939	**
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	97	542	4081	35473	**
Ingatlanügyletek	76	623	4508	35075	**
Mezőgazdaság	13	127	2307	31140	**
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	473	2923	19677	132714	*
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	98	739	7129	44763	*
Oktatás	84	521	4151	33153	*
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	40	256	2806	22471	*
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	1	3	26	142	*

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A sérülékenységi szerinti tevékenységekhez hozzárendeltük a területen működő vállalkozások számát. A kimutatásban színezéssel (sötétvörös=leginkább sérülékeny – sötétszürke=legkevésbé sérülékeny), valamint a csillagokkal szemléltetett osztályozással is jelöltük az egyes ágazatok jelenlegi járványügyi helyzetből adódó sérülékenységét. Budakeszin a legérintettebb ágazat a kereskedelem, ahogyan az összes többi szomszéd térségben is. Összesen 363 működő vállalkozás tevékenysége kapcsolódott olyan ágazathoz, melyet megítélésünk szerint különösen negatívan érintenek a jelenlegi gazdasági folyamatok, ez a térség gazdasági szervezeteinek 7,6%-át teszik ki, ami referencia csoportokhoz képest magasnak számít. Ugyanakkor a kevésbé veszélyeztetett vállalkozások aránya is a legnagyobb a városban (24. ábra).

Összeségében elmondható, hogy a COVID-19 hatásai Budakeszit hasonlóan érintette, mint az ország többi települését. A vállalkozások tevékenységeit tekintve a fővároshoz közelítő arányban sorolódnak a veszélyeztetett csoportba, ugyanilyen mértékben találunk nem vagy kevésbé érintett vállalkozásokat. A munkavállalók felől tekintve a legfeljebb 8 iskolai osztállyal rendelkezők és az érettségizettek voltak érintve a tavaszi időszakban. A kor szerinti vizsgálat esetében kiderült, hogy Budakeszin nem a pályakezdők, mint minden más csoportban, hanem a középkorúak vannak leginkább érintve.

25. ábra: Budakeszin működő gazdasági szervezetek megoszlása a válság általi érintettségük szerint (*=legkevésbé veszélyeztetett - *****= leginkább veszélyeztetett), 2017

Forrás: TeIR, KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere alapján saját szerkesztés, 2020

Következtetések

A helyzetelemző munkarész összeállítása során többféle módszertani eszközzel tártuk fel Budakeszi város társadalmi, gazdasági sajátosságait és határoztuk meg pozícióját a különböző területi és településkarakterisztikai csoportok viszonylatában.

Társadalmi szempontok

Budakeszi lakónépessége kisebb megtorpanással folyamatosan emelkedik, azonban nem olyan mértékben, mint szűkebb környezete esetében. A lakosság korösszetétele sem olyan kedvező, az időskorúak aránya meghaladja az országos átlagot. A kiskorúak aránya is magas, ezért az aktív korúak csoportja a legszűkebb a városban. Az utóbbi egynegyed része passzív a munkaerő piacon, ami azt vonza maga után, hogy aktív keresők száma alacsony. Az alacsony munkanélküliségi ráta a tartalék hiányát jelzi a helyi munkaerőpiacon. A foglalkoztatottak kétharmadát érinti az ingázás jelensége, ami hosszútávon kihat az egészségi állapotra is.

A város vezetőinek támogatottsága magas, a lakosság elégedett a településvezetés eredményességével. Ez utóbbi megjelenik abban is, hogy az önkormányzat rendkívül sikeres a fejlesztési források becsatornázásában.

Az életminőséget befolyásoló infrastrukturális fejlesztések igyekeznek lépést tartani a lakosságszám növekedéssel, ezeket a hálózatbővítéseket és karbantartásokat mindig napirenden célszerű tartani. Az internet hálózat szolgáltatási stabilitását növelni szükséges, hogy minőségi munkát lehessen végezni a főváros fizikai elérése nélkül is.

A város külső közlekedési kapcsolatait többféle módon kell fejleszteni, mind a Budakeszi járásból érkezők gyors átjuttatása szerint, mind a fővárost elérő nyomvonalak bővítésének lehetőségeivel. Budakeszi város polgárai gondosan őrzik hagyományaikat, miközben teret engednek a betelepülők kulturális igényeinek is. Több felekezethez tartozó vallási csoportok, ifjúsági szervezetek és hagyományukat megélő vagy csupán a szabadidő eltöltését szervező társaságok teszik élővé a települést.

Gazdasági szempontok

Jómódú magas jövedelemmel rendelkező lakosság él a településen. Nagyon magas az itt élők iskolázottsága, ami a munkaadók szempontjából magas bérigényeket jelent, ugyanakkor magasan képzett munkaerőt is.

A városban a 100 lakosra jutó vállalkozások száma 12,1, ami kiemelkedő érték a referencia területekhez képest. Ugyanakkor az a vállalkozások méret szerinti szerkezete, és a tevékenység ágazat szerinti besorolása nagyon egyoldalú, ami rendkívül sérülékennyé teszi ezt a szektort. A vállalkozások

ágazat szerinti megoszlása eltolódott a szolgáltatási szektor irányába, ami fokozottan érzékeny a gazdasági ingadozások hatásaira. Méretük szerint rendkívül nagy az alacsony létszámú vállalkozások száma, emellett a közép vállaltok száma nagyon alacsony.

A működő vállalkozások számának növekedési üteme lassabb, mint a környező térségé, ahogyan a jövedelmezőségük is elmarad a referencia csoportoktól. Az egyéni vállalkozások aránya az összes vállalkozás között magasabb, mint a járásban, ami a társas vállalkozások számát ellentétes irányban befolyásolja. Az egy vállalkozásra jutó hozzáadott érték töredéke az összes referencia csoportban mért értéknek, amihez alacsony intenzitású árbevétel növekedés társul, jelezve ezen gazdasági szereplők mérsékelt teljesítményét.

Az EVA-s vállalkozások száma és jövedelme is csökken, ahogy az egyéni vállalkozói létszám is, ám utóbbiak jövedelme kis mértékben nőtt a vizsgált időszakban. A társasvállalkozások jövedelmi viszonyaiban minimális a növekedés, ami az éves adózott eredmény átlagában is megmutatkozik.

Budakeszi területén működő vállalkozások csökkentik a foglalkoztatottak számát. A személyi jellegű ráfordítások kényszerű növekedése mellett, a kiadásokon belül is nagy arányban növekedett ez a tétel, ami a vállalkozások kedvezőtlen költségvetési mutatóit és jövedelem alacsony mértékét jelenítik meg. Budakeszi város településszerkezete kínálja a lehetőséget a vállalkozási tevékenységek bővítésére, ugyanakkor nincs jelen a településen az a megfelelő gazdasági potenciállal rendelkező vállalkozói réteg, amely ezzel élni tudna.

A saját osztályozás szerint felállított legjobban érintett tevékenységi területek alapján Budakeszin magas a válság hatásainak különösen kitett területen működő vállalkozások aránya, viszont a vírus helyzet által nem érintett ágazatokban tevékenykedők aránya is a legmagasabb a vizsgálatba bevont területi egységek közül.

A város különleges határhelyzetbe került a főváros és a vidék között. A lakosság foglalkoztatottsága okán nagy mértékben kötődik a fővároshoz, viszont a közlekedési kapcsolatok telítettsége olyan mértékű, hogy életminőség csökkentő tényezőként jelentkezik. Ennek oldására a COVID-19 járvány hatására kialakult távmunka módszerek mindenképpen jó megoldást jelenthetnek.

A vállalkozói szféra mellett a gazdasági szempontok másik fontos aspektusa a település tőkebevonó képessége. Az elemzések szerint az önkormányzat szűkebb környezetéhez képest rendkívül sikeres ezen a téren. Ezzel szemben a település többi gazdasági szereplője, főként a vállalkozói csoport nem tud bekapcsolódni a forrás bevonás általi gazdaság élénkítési folyamatba.

Budakeszi várost körülölelő erdőségek fontos turisztikai potenciált jelentenek, aminek kiaknázása nem igényel azonnali nagy ráfordításokat. A járásközponti szerep, a Budakörnyéki Önkormányzati Társulás szervezői szerepe olyan helyzetbe hozta a várost, ami szintén lehetőségeket rejt magában a többletmunka terhein túl.

A COVID-19 járvány hatásai Budakeszit hasonlóan érintette, mint az ország többi települését. A vállalkozások a fővároshoz közelítő mintázat szerint veszélyeztetettek, illetve nem érintettek a gazdasági leállás által. A munkavállalók felől tekintve a legfeljebb 8 iskolai osztállyal rendelkezők és az érettségizettek voltak érintve a tavaszi időszakban. A kor szerinti vizsgálat esetében kiderült, hogy Budakeszin nem a pályakezdők, mint minden más csoportban, hanem a középkorúak vannak leginkább érintve.

Összeségében elmondható, hogy a Budakeszin élők életminősége magas. Képzettségük és potenciális vállalkozási kedvük komoly mozgató erő lehet a helyi gazdaság működtetésében. A településszerkezeti adottságok, az önkormányzati aktivitás és a lakosság gazdasági és humán adottságai kibillenthetik a várost jelenlegi passzív és instabil gazdasági helyzetéből. Jól megtervezett település menedzsmenttel szükséges a gazdasági szereplők egyensúlyba hozása, és a helyi gazdaság növekedési pályára állítása.

Lehetséges stratégiai irányok

A következőkben röviden áttekintjük azokat a célterületeket és irányokat, amelyek mentén a válság hatásait ellensúlyozó, a helyi gazdaság fejlesztése érdekében kidolgozott program felépítését ajánljuk.

- **Életminőség megtartása és tovább javítása**
Cél: családok helyben tartása, helyi megélhetési lehetőségek iránti igény növelése, távmunka megszervezése
- **Infrastruktúra és szolgáltatások további javítása**
Cél: növekvő számú népesség igényeinek kiszolgálása helyben, családok helyben tartása, helyspecifikus szolgáltatások kiépítése, internet hálózat szolgáltatási stabilitása
- **Társadalmi integráció megtartása, a kohézió növelése**
Cél: közösség megtartása, a helyi identitás erősítése a településrészekben
- **Közlekedési kapcsolatok javítása**
Cél: vállalkozói tevékenységek helyben tartása, megerősítése, a fővárostól való függés enyhítése, a „kapu” szerep felvállalása
- **Turizmus erősítése**
Cél: gazdaságélénkítés ki nem használt területe, a turizmus itt kiépíthető formáinak felkutatása, térségi összefogás megszervezése, együttes fellépés
- **Tőkebevonó képesség erősítése**
Cél: innovatív vállalkozások segítése, a forrás bevonás lehetőségeinek kommunikálása, életminőség javítása, családok helyben tartása

Melléklet

1. számú melléklet: Feltárási indikátorok értékei a külső és belső dimenziók szerint az egyes területi szinteken

Térségek	Belső és külső tényezők	Képviselés	Gazdaság	Társadalom	Infrastruktúra	Környezet és egészség	Szabályozási környezet
Magyarország	Életminőség	65,1	1043,1	4,1	44,5	35,8	7,0
	Gazdaság-pénzügy	297,0	37,3	48,1	20,3	2479,2	4371,1
	Hatékonyság	1170,8	11,0	49,6	144,8	105,1	103,2
	Aktivitás	235,5	-19,6	5,5	4,8	14,3	77,7
Pest megye	Életminőség	59,8	1161,6	2,3	45,8	33,9	9,4
	Gazdaság-pénzügy	157,2	24,7	53,2	24,5	782,9	1332,4
	Hatékonyság	397,2	31,8	48,7	205,5	55,8	98,7
	Aktivitás	237,7	31,0	4,4	6,3	15,1	43,3
Budakeszi járás	Életminőség	64,9	1478,5	1,7	51,8	33,3	8,7
	Gazdaság-pénzügy	95,5	52,4	52,4	38,2	1724,3	678,0
	Hatékonyság	206,3	44,1	47,6	234,7	15,9	133,6
	Aktivitás	223,8	31,9	6,6	5,8	13,6	66,1
Budakeszi	Életminőség	65,1	1317,3	1,6	45,0	33,3	14,0
	Gazdaság-pénzügy	239,9	9,2	51,1	29,1	448,7	383,2
	Hatékonyság	292,6	33,2	46,6	230,6	18,7	86,9
	Aktivitás	218,2	26,4	6,3	7,4	8,7	44,6

2. számú melléklet: Feltáró indikátorok értékei a külső és belső dimenziók szerint a településcsoportok mentén

Térségek	Belső és külső tényezők	Képviselő	Gazdaság	Társadalom	Infrastruktúra	Környezet és egészség	Szabályozási környezet
"Lakótelepülések" klaszter	Életminőség	63,4	1015,2	3,6	52,7	36,2	8,8
	Gazdaság-pénzügy	245,8	19,6	42,9	14,8	930,9	5350,0
	Hatékonyság	781,4	29,1	51,5	171,3	82,2	94,0
	Aktivitás	231,1	70,0	5,7	3,2	15,5	36,3
5000 - 19 999 fős települések	Életminőség	54,8	990,4	4,5	48,2	37,6	14,0
	Gazdaság-pénzügy	362,3	20,3	46,4	16,4	1437,2	4787,4
	Hatékonyság	1103,3	19,9	50,0	174,2	100,7	95,1
	Aktivitás	265,6	35,6	4,6	5,3	15,0	52,3
Szolgáltatás ágazat hangsúlyos települések	Életminőség	63,7	908,5	5,2	41,4	36,7	8,0
	Gazdaság-pénzügy	254,1	13,9	44,8	15,5	2551,5	3780,5
	Hatékonyság	748,7	36,8	50,0	155,1	116,7	77,0
	Aktivitás	236,1	82,8	6,4	2,8	10,8	38,3
Budakeszi	Életminőség	65,1	1317,3	1,6	45,0	33,3	14,0
	Gazdaság-pénzügy	239,9	9,2	51,1	29,1	448,7	383,2
	Hatékonyság	292,6	33,2	46,6	230,6	18,7	86,9
	Aktivitás	218,2	26,4	6,3	7,4	8,7	44,6

